

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Изпълнителна агенция

„Главна инспекция по труда“

УТВЪРДИЛ:

ИНЖ. РУМЯНА МИХАЙЛОВА

Изпълнителен директор

ДОКЛАД

ЗА ДЕЙНОСТТА НА ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ

„ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА“

ПРЕЗ 2019 ГОДИНА

СОФИЯ

юни, 2020 година

ВЪВЕДЕНИЕ

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ (ИА ГИТ) е специализиран контролен орган, функциониращ в съответствие с Конвенция 81 на Международната организация по труда относно инспекцията по труда. Агенцията е структура към министъра на труда и социалната политика, която осъществява цялостния контрол по спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности в Република България. Този контрол се осъществява самостоятелно или във взаимодействие с други държавни администрации и със съдействието на организациите на работниците и служителите и на работодателите.

Визията за ефективна и ефикасно функционираща Инспекция по труда, която да допринесе за осигуряване на подходящи условия на труд, е отразена в стратегическата цел на Агенцията „Подобряване качеството на дейността на ИА ГИТ“. Дейността и целите на ИА ГИТ са съобразени и доразвиват целта на социалната политика на Правителството на Република България, зaleгнала в разработената „Национална програма за развитие: България 2020“, и на политиката на Министерството на труда и социалната политика в областта на трудовите отношения, реализирана чрез изпълнение на стратегическите цели: „Защита на трудовите, осигурителните и социални права на работниците и служителите“ и „Подобряване условията на труд в предприятията“ от стратегическия план на Министерството на труда и социалната политика за периода 2017 г. – 2021 г.

Дейността на ИА ГИТ традиционно се основава на превенция и публичност при инспектирането на труда, сътрудничество с институции, със социални партньори и с неправителствени организации. Агенцията подпомага дейността на тристранните съвети по условия на труд на национално, браншово и регионално ниво и дейността на комитетите/групите по условия на труд в предприятията.

Чрез дейността си през 2019 г. Инспекцията по труда постигна заложените в годишния план конкретни мерки за реализиране на правителствената политика в областта на труда и заетостта, като акцентира върху съществените рискове и социално значими проблеми в труда, а в оперативен порядък реагира на възникнали проблеми и настъпили промени, касаещи прилагането на трудовото законодателство.

Приоритетите в инспекционната дейност на ИА ГИТ през 2019 г. бяха осъществяване на контрол по спазване на законодателните изисквания за осигуряване на здраве и безопасност при работа и за възникване и осъществяване на трудовите правоотношения при извършване на строителни и монтажни дейности; осъществяване на контрол по спазване на законодателните изисквания за осигуряване на здраве и безопасност при работа и за възникване и осъществяване на трудовите правоотношения в отрасъл „Растениевъдство и животновъдство“, в т.ч. законосъобразното наемане на работници за извършване на краткотрайна сезонна селскостопанска работа; осъществяване на контрол по спазване на законодателните изисквания за възникване и осъществяване на трудовите правоотношения и за основни изисквания по осигуряване на здраве и безопасност при работа в икономически дейности „Хотелиерство“ и „Ресторантьорство“; осъществяване на контрол в предприятия с рискови производства и дейност; осъществяване на контрол по спазване на изискванията на безопасност и здраве при работа в предприятия, оказали влияние върху нивата на трудовия травматизъм за 2018 г.; осъществяване на контрол по спазване на законодателните изисквания за командироване и изпращане на работници в рамките на предоставяне на услуги; осъществяване на контрол по спазване на изискванията за законосъобразно възникване на правоотношенията по предоставяне на работна сила, спазване на правилата за тяхното осъществяване с акцент върху изплащане на възнагражденията и разпределението на работното време, както и по спазване на режима за предоставяне на услуги, свързани със започване на работа; осъществяване на контрол по спазване на законодателните

изисквания за осигуряване на безопасност на работното оборудване и предприетите превантивни мерки за минимизиране на риска, произтичащ от експлоатацията на оборудването в предприятията.

ИНСПЕКЦИОННА ДЕЙНОСТ И АДМИНИСТРАТИВНО ОБСЛУЖВАНЕ

Инспекционната дейност на контролните органи на ИА ГИТ през 2019 г. беше насочена към реализирането на оперативната цел от Стратегическия план: „Осъществяване на ефективен контрол относно спазване на законодателството в областта на труда, държавната служба и трудовата мобилност и трудовата миграция“. За постигане на тази цел в годишния план бяха заложили девет мерки съобразно набелязаните за годината приоритети в работата.

Извършени проверки

През 2019 г. от контролните органи на Агенцията са извършени общо 40 216 броя проверки.

В съответствие с установената практика и през 2019 г. проверките включват контрол по отделните мерки от плана, включително и проверките на обекти на контрол с рискови производства и дейности и големи строителни обекти, както и проверки по искания и сигнали, по нареждане на висшестоящи организации, извънредни кампании, целящи да се реагира на установени неблагоприятни събития или тенденции в определена икономическа дейност, за разследване на трудови злоупотреби и други.

През 2019 г. са извършени 1074 броя съвместни проверки с представители на други държавни контролни органи. Най-голям дял имат проверките, извършени съвместно с представители на НОИ (546 бр.), НАП (496 бр.) и МВР (385 бр.)

През годината продължи установената в ИА ГИТ практика по време на проверките да се канят за участие представители на синдикални организации и представители на работещите в комитетите/групите по условия на труд (КУТ/ГУТ). Отчетните данни показват, че в 112 броя проверки са участвали представители на синдикати, а в 1779 броя проверки – представители на КУТ/ГУТ.

В обектите, където има изградени и действащи синдикални структури, техните председатели и/или членове редовно се канят за включване в процеса на извършване на проверките. Резултатите от контролната дейност показват, че сътрудничеството със синдикалните представители в предприятията е от изключително голямо значение за ефективното решаване на проблеми, засягащи здравословните и безопасни условия на труд, както и допринася за намаляване на броя на социалните конфликти.

С цел проследяване ефективността на контролната дейност е извършен контрол относно изпълнението на 57,7% от дадените и влезли в сила през 2019 г. задължителни предписания (последващ контрол). Установено е, че 98% от проверените предписания са изпълнени. Този факт показва, че намесата на контролните органи на Инспекцията по труда води до подобряване на условията на труд в предприятията, което от своя страна е показател за високата степен на ефективност на контролната дейност.

За разследване на обстоятелствата за възникнали трудови злоупотреби и инциденти през годината са извършени 595 броя проверки.

През 2019 г. са проверени 31 412 броя предприятия, от които 4010 броя за първи път. Най-голям е броят на проверените микропредприятия – 18 746 броя,

следват малки предприятия – 8363 броя, средни – 3297 броя, и големи предприятия – 1006 броя. Това разпределение на предприятията до голяма степен следва структурата на българската икономика, в която преобладаващият брой предприятия са с персонал до 10 наети лица.

През 2019 г. са проверени 649 броя предприятия - собственост на чужди граждани или с чуждестранно участие, от тях 68 – собственост на гръцки граждани, 67 броя – собственост на турски граждани, 67 броя – собственост на италиански граждани и 447 броя предприятия с други собственици.

В проверените през годината предприятия заети лица са 1 466 412, от които 619 233 жени. Установено е, че в тези предприятия са наети 32 263 лица с трайно намалена работоспособност, 27 742 трудоустроени лица, 60 073 пенсионери, 9666 чужденци и 6550 държавни служители.

Констатирани нарушения

В резултат на извършените проверки през 2019 г. са констатирани общо 171 826 броя нарушения по спазване изискванията и нормите на трудовото законодателство, законодателството за насърчаване на заетостта, свързаното с трудовата миграция и трудовата мобилност и Закона за държавния служител (ЗДСл).

Разпределението на нарушенията по основни групи е, както следва:

- нарушения на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ) – 85 190 броя;
- нарушения на нормативните изисквания, регламентиращи трудовите правоотношения (ТПО) – 86 066 броя;
- нарушения на законодателството за насърчаване на заетостта и свързаното с трудовата миграция и трудовата мобилност - 522 броя;
- нарушения на разпоредбите на ЗДСл - 48 броя.

Резултатите от контролната дейност показват, че нарушенията на нормативните изисквания по осъществяване на трудовите правоотношения и тези по здравословни и безопасни условия на труд са с почти равен дял от общия брой нарушения. Този резултат е следствие от еднаквата взискателност на контролните органи както към спазване на изискванията за гарантиране на трудовите и социални права на работещите, така и по отношение на елементите, влияещи пряко върху безопасността и опазването на здравето им по време на работа.

Принудителни административни мерки

За отстраняване на констатираните нарушения контролните органи на ИА ГИТ са приложили 164 538 броя принудителни административни мерки (ПАМ). Най-често е предприемана принудителна административна мярка даване на задължителни за изпълнение предписания – 156 887 бр., което представлява 95% от приложените ПАМ. Освен дадените задължителни предписания, останалите приложени ПАМ са:

- спрени машини, съоръжения, работни места и участъци – 293 бр.;
- отстранени от работа работници и служители поради липса на изискващата се квалификация или незапознати с правилата за здравословни и безопасни условия на труд – 87 бр.;
- дадени предписания за въвеждане на специален режим за безопасна работа при възникване на сериозна и непосредствена опасност за живота и здравето

на работещите и при невъзможност за спиране на работата на опасните съоръжения и машини – 36 бр.;

- спрени незаконни решения или нареждания на работодатели – 20 бр. и др.

Спирането на необезопасени машини, съоръжения, работни места и т.н. е мярка, която се прилага при пряка заплаха за живота и здравето на работещите. Този вид нарушения са предпоставка за трудови злополуки, които биха могли да доведат до увреждане на здравето и дори до смърт на работещите. Във всеки един от случаите, в които е приложена тази мярка от контролните органи на Инспекцията по труда, в голяма степен на сигурност може да се твърди, че са били предотвратени предпоставки за възникване на реални трудови инциденти.

И през 2019 г. най-често мярката „спиране“ и „въвеждане на специален режим за безопасна работа“ е била прилагана в предприятията от сектор „Строителство“.

Спазване на нормите, регламентиращи осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд.

Относителният дял на нарушенията на нормите, регламентиращи осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд за работещите е 49,6% от всички нарушения, като този дял се увеличава спрямо резултатите за 2018 г. и почти се изравнява с дела на нарушенията в областта на трудовите правоотношения.

Констатираните нарушения на изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд се разпределят, както следва:

- нарушения на нормите, свързани с организацията и управлението на дейността за осигуряване на здраве и безопасност при работа – 52 111 бр. или 61,2% от всички нарушения в областта на здравословните и безопасни условия на труд;
- нарушения на нормите по безопасност на работното оборудване и технологичните процеси – 22 303 бр. или 26,2% от всички нарушения в областта на здравословните и безопасни условия на труд;
- нарушения на нормите по хигиена на труда – 10 776 бр. или 12,6%.

Най-голяма е групата на нарушенията на нормите, регламентиращи **организацията и управлението на дейността за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд**. В тази група най-голям е дялът на нарушенията, свързани с провеждането и документирането на инструктажа и обучението на персонала и длъжностните лица – 14 898 бр., следвани от нарушенията, свързани с оценка на риска – 7979 бр. Най-много нарушения по организация и управление на дейността за осигуряване на ЗБУТ са установени в сектор „Строителство“ – 11 943 броя, в икономически дейности „Ресторантьорство“ – 7559 броя, „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети – 5885 броя, и „Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности“ – 5785 броя.

Извършването на оценка на риска и реализирането на планираните мерки за минимизирането му са важен елемент от организацията и управлението на дейността по осигуряването на ЗБУТ в предприятията. Предвид това контролните органи на ИА ГИТ отделят голямо внимание на качеството на изготвените оценки и планираните мерки за неговото отстраняване, както и за тяхното изпълнение в предвидените в програмите срокове.

Данните от инспекционната дейност през 2019 г. показват, че в 95% от всички проверени предприятия е извършена оценка на риска за безопасността и здравето на работещите. Предприятията с утвърдена програма и предприети мерки за

отстраняване на установените професионални рискове по работни места, идентифицирани по време на контрола, представляват 98% от предприятията, в които е извършена оценка на риска. Въпреки отчетените високи проценти, все още се констатира нарушения, свързани със съдържанието и обхвата на оценката (не се оценяват възможни източници на опасност, не се обхващат всички дейности и/или не се актуализират своевременно настъпилите изменения и т.н.), а оттам тези пропуски се мултиплицират и в програмите за минимизиране на риска.

От голямо значение е изготвената оценка на риска да отразява реалните условия на труд, да се предвиждат адекватни мерки за предотвратяване, намаляване и ограничаване на професионалните рискове в предприятията, като това ще доведе не само до подобряване на условията на труд, но и до намаляване на предпоставките, водещи до трудов травматизъм. На практика в много от утвърдените от работодателите програми мерките се свеждат само до общовалидните основни изисквания на законодателството, като провеждане на задължителните инструктажи, разработване на физиологични режими на труд и почивка и осигуряване на лични предпазни средства. Липсва яснота как мерките ще бъдат обезпечени с необходимите финансови средства и кой е натоварен с отговорността те да бъдат реализирани.

На следващо място са нарушенията в областта на **обезопасеността на работното оборудване и технологичните процеси**, които макар и да не са с най-голям относителен дял, са най-честата причина, водеща до злополуки на работното място. Най-голям е броят на тези нарушения в сектор „Строителство“ – 4405 броя, следвани от предприятията от икономически дейности „Растениевъдство, животновъдство и лов, спомагателни дейности“, „Ресторантьорство“ и „Търговия на дребно, без търговия с автомобили и мотоциклети“.

От тези нарушения с най-висок относителен дял са констатираните нарушения на нормите по електробезопасност – 6725 бр., които представляват 30% от всички нарушения на нормите, регламентиращи безопасността на работното оборудване и технологии. Почти половината от тези нарушения са свързани с неосигурена защита от директен и/или индиректен допир до части, намиращи се под напрежение, което е предпоставка за повишен риск за поражение от електрически ток не само за работещите на тези машини, но и за други лица, намиращи се на работната площадка. От своя страна тези нарушения са обусловени от използване на самоделни електрически табла или електрически табла, в които са направени промени неотговарящи на изискванията за електробезопасност, много често от неоторизирани лица. Подценява се и опасността от експлоатацията на електрически удължители с наранени изолации на кабелите или счупени щепсели и контакти.

Нарушенията, свързани с липсата на предпазни и блокиращи устройства на работното оборудване, са 1897 броя и представляват 9% от нарушенията в областта на обезопасяването на работното оборудване и технологичните процеси.

На трето място в групата нарушения по здравословни и безопасни условия на труд са нарушенията в областта на **хигиената на труда**. Най-голям брой от този вид нарушения са установени при проверки на обекти от сектор „Строителство“ – 2582 бр. следвани от предприятията от икономически дейности „Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности“ – 1865 бр., „Ресторантьорство“ – 1354 бр. и „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 1135 бр. Най-често тези нарушения касаят осигуряване на санитарно-битово обслужване – 2994 бр.; провеждането на медицински прегледи – 2601 бр.; липса на данни за измерване на факторите на работната среда – 1542 бр.; осигуряване на лични предпазни средства – 598 бр., въвеждане на физиологичен режим на труд и почивка – 392 бр.

Резултатите от инспекционната дейност по спазване на законовото изискване към работодателите да осигурят на своите работещи обслужване от **служба по трудова медицина** (СТМ) показват, че през 2019 г. в 94% от проверените предприятия има осигурено такова обслужване.

Комитети или групи по условия на труд са изградени в 8535 предприятия. Този брой на пръв поглед изглежда малък на фона на проверените над 24 000 предприятия, но следва да се има предвид, че Законът за здравословни и безопасни условия на труд освобождава от това задължение работодателите с до 5 наети лица, а реално 60% от проверените предприятия са с персонал до 9 заети лица, т.е. делът на предприятията, които имат задължение да учредят **КУТ/ГУТ**, но не са го изпълнили, е много малък.

Законът за здравословни и безопасни условия на труд задължава работодателите, в зависимост от обема и естеството на работата, характера и степента на производствения риск, да назначат или определят едно или повече длъжностни лица с необходимото образование и квалификация, или да създадат специализирана служба за организиране изпълнението на дейности, свързани със защитата от професионалните рискове и превенция от тези рискове – така наречените **органи по здраве и безопасност**. В проверените през 2019 г. предприятия е установено, че в 20 291 броя от тях (83% от общия брой на проверените предприятия) има функциониращи органи за безопасност и здраве при работа. Резултатите от контролната дейност сочат, че само в 41% от тях те са щатни длъжностни лица или специализирана служба в предприятието.

Проверките през 2019 г. показват, че предприятията, в които има **установени данни за условията** на труд са 16 400 бр., което представлява 67% от общия брой проверени през годината предприятия.

Работещите при условия на труд, неотговарящи на хигиенните норми и изисквания, през 2019 г. са 8,7% от заетите по трудови правоотношения в проверените предприятия с установени данни за факторите на работната среда. Най-сериозен дял на работещи при неспазени хигиенни норми и изисквания е констатиран в предприятия от икономически дейности „Производство на основни метали“, „Производство на тютюневи изделия“, „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“, „Добив на въглища“, „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“.

Най-голям е относителният дял на работещите при неспазени хигиенни норми и изисквания за микроклимата – 48%. На следващо място е относителният дял на работещите при наднормените нива на: шум (32%), физическо натоварване (26%), химични агенти (15%) и прах (12%). Тук следва да се има предвид, че в много от случаите работещите са изложени едновременно на неблагоприятното въздействие от няколко фактора, което увеличава риска за здравето им.

Според статистиката в големите предприятия в по-голяма степен се спазват основните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд за работниците, отколкото в малките и средните предприятия. Изпълнението на тези изисквания е показателна за ангажираността на работодателите към създаване и поддържане на такива условия на труд, които да не водят до професионални заболявания и злополуки при работа. Тези условия на труд също така благоприятстват по-високата производителност и качество на произвеждания продукт или предлаганата услуга. Данните от контролната дейност в микро- и малките предприятия показват, че там където работодателите не разполагат с достатъчен човешки ресурс, а често и с цел икономия на средства, те сами се нагърбват с тази дейност, без да притежават необходимата експертиза и времеви ресурс за изпълнението ѝ.

Кампания на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA) „Здравословните работни места управляват опасните вещества“.

През 2019 г. приключи двугодишната кампания на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA) „Здравословните работни места управляват опасните вещества“, в която ИА ГИТ взе участие. Целта на кампанията е минимизиране на риска, свързан с опасните вещества на работното място, като особено внимание беше обърнато на повишаване информираността на работодатели и работещи с тях. В рамките на информационната част на кампанията, освен информационни материали, беше разработена и анкета, която целеше да установи доколко работещите познават значението на пиктограмите (знаците, с които се обозначават съответните опасности на веществата, с които се работи). Анкетата беше попълнена от над 10 000 работници и данните показват, че делът на непознатите със значението на пиктограмите намалява от 21% в началото на кампанията до 17% в края.

В рамките на кампанията контролните органи на Инспекцията по труда извършиха 1873 бр. проверки, при които установиха 8019 бр. нарушения по осигуряване на безопасност и здраве при работа с опасни вещества от общо 10 032 бр. Проверките са извършени през 2018 г. и 2019 г. в 1754 бр. предприятия. Най-много от проверените обекти на контрол оперират в растениевъдството, производството на мебели и хуманното здравеопазване. Проверявани са още предприятия, занимаващи се със строително-монтажни работи; печатна дейност; ветеринарномедицинска дейност; както и с производството на обувки; хлебни и тестени изделия; мелничарски продукти; химични продукти; плоскости от пресовани дървесни частици (ПДЧ). В обхвата на контрола в рамките на кампанията попаднаха още предприятия за борба с гризачите, за оформяне и поддържане на озеленени площи, за автобояджийски услуги и галванични производства. Проверените предприятия са основно малки и средни, които използват опасни вещества при осъществяването на дейността си, а не произвеждат такива.

За отстраняване на установените нарушения са издадени 10 032 бр. задължителни за изпълнение предписания, спрени са 5 бр. машини, пряко застрашаващи живота и здравето на работещите, и са издадени 2 предписания за въвеждане на специален режим за безопасна работа, където не е било възможно прилагането на мярката спиране. В 74 случая е потърсена административнонаказателна отговорност, като 33 бр. от актовете за установяване на административно нарушение са били във връзка с осигуряване на здраве и безопасност при работа.

На-честите нарушения, установени при кампанията, са: не се изискват от производителите информационни листове за безопасност на химичните агенти на български език; не са взети предвид данните от информационния лист; не се осигуряват лични предпазни средства, съобразени с рисковете; при експозиция на няколко опасни химични агенти с еднопосочно действие не е оценено комбинираното им въздействие; не се извършват задължителните периодични медицински прегледи на работещите с опасни вещества; не се изготвя актуален списък на работещите, за които при оценката на риска е установено, че съществува риск, свързан с експозиция на карцерогени и мутагени; не се изготвя картотека на използваните опасни химични вещества или в изготвените картотеки не са включени всички използвани вещества и не са изготвени инструкции за безопасна работа с тях. При последващи проверки, които обхващат над 50% от дадените задължителни за изпълнение предписания, е установено, че делът на неизпълнените предписания е едва 0.4%.

Периодичен контрол

За подлежащи на периодичен контрол от ИА ГИТ са определени предприятия от икономически дейности, за които е характерно, че винаги съществува висок производствен риск, независимо от мерките, предприемани от работодателите. Това налага извършването на по-интензивен контрол в тези обекти, което дава възможност в един сравнително кратък период от време да се проследят организационните и

технически промени по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд в производствата и дейностите с висока степен на производствен риск.

През 2019 г. са извършени 1310 броя проверки в 698 броя предприятия, подлежащи на периодичен контрол, с общ брой работещи в тях 166 852.

Поради обстоятелството, че значителна част от обектите на периодичен контрол попадат в предметния обхват на Наредбата за предотвратяване на големи аварии с опасни вещества и ограничаване на последствията от тях, през 2019 година са извършени общо 62 броя проверки съвместно с участието на представители на други контролни органи – МОСВ, Служба КОС при МВР и с представители на синдикалните организации.

При извършените проверки в рамките на периодичния контрол през 2019 г. са констатирани 4564 броя нарушения, от които 3481 броя са свързани с осигуряването на здраве и безопасност при работа и 1083 броя - с осъществяване на трудовите правоотношения. Най-много са констатираните нарушения, свързани с безопасност на работното оборудване и технологии - 47%. По организация на дейността по осигуряване на ЗБУТ са 43% и по хигиена на труда – 10%.

При извършените проверки през 2019 г. в рисковите производства и дейности са приложени 4366 броя принудителни административни мерки, в т.ч. 7 бр. спрени от работа машини, 6 бр. отстранени работници и 6 бр. предписания за въвеждане на специален режим за безопасна работа. При извършените през 2019 г. проверки в рискови производства и дейности са съставени 99 бр. актове за установяване на административно нарушение (АУАН).

Резултатите от проверките показват, че в предприятията от икономически дейности: „Добив на нефт и природен газ“, „Добив на въглища“, „Производство на въоръжение и боеприпаси“, „Производство на цветни метали“, „Производство на стъкло“, „Производство на керамични изделия“ и „Производство на цимент, вар и гипс“ работодателите са изпълнили основните изисквания на Закона за здравословни и безопасни условия на труд. В предприятията е изготвена оценка на риска, утвърдена е програма за минимизиране на риска, осигурено е обслужване на работниците и служителите от СТМ, изградени са КУТ/ГУТ и орган по безопасност и здраве при работа.

В резултат на активната контролна дейност на инспекторите по труда се констатира повишаване на ефективността в организацията и работата на длъжностните лица по безопасност и здраве при работа и работата на КУТ/ГУТ в предприятията.

Единици са работодателите в предприятия, които не са изпълнили задължението за осигуряване на обслужване на работещите от Служба по трудова медицина и не са изготвили оценка на риска.

В 97% от проверените предприятия са учредени КУТ/ГУТ за осъществяване на необходимия социален диалог и осигуряване участието на работещите при решаване на специфичните проблеми по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд.

Най-често срещаните нарушения в рисковите производства и обекти, свързани с безопасността на оборудването и условията на работа се свеждат до следното:

- Не се осигурява необходимата техническа безопасност на работното оборудване по време на неговото обслужване (най-често се работи при липса на предпазни устройства и ограждения, осуетяващи достъпа до опасните зони, липсват блокировки за изключване). Използва се ел. Оборудване, неотговарящо на

нормативните изисквания за работните зони и помещения с повишена влажност и излишък от пара, използват се осветителни инсталации и тела без необходимите елементи за съответната степен на защита в работната среда.

- Не се осъществява необходимият контрол от работодателите на мините по отношение състоянието на крепежните конструкции на действащите минни изработки и своевременен ремонт на същите, поради което на много места се експлоатират изработки с реална опасност от пропадане и затрупване на хора и техника – това състояние е характерно за почти всички подземни рудници поради липса или недостатъчен персонал за поддържането на тези съоръжения.

- Не се изолират с постоянни прегради ликвидираните и непроветривани минни изработки.

- В подземните мини се допуска нарушаване на проектите (паспортите) за прокарване и крепене на минните изработки, което води до изменение на проектните габарити на същите.

- Допуска се нарушаване на вентилацията в подземните мини – при липса на депресионна и количествена снимка на вентилационната струя, проветряваща работния участък.

- В подземните мини се допуска нарушаване на вентилационния план на главните вентилатори, а вентилаторите за местно проветряване не са нанесени с техническите им параметри.

- В подземните мини се допуска в инструкцията за проверка на действието на реверсивните устройства на вентилационните уредби да не са определени периодиката, времето през неработни дни и лицата, които са отговорни за безопасната им експлоатация.

- Не се класифицират местата, където може да възникне експлозивна атмосфера по зони, липсват необходимите знаци и предупредителни надписи.

- Все още на места в помещения с взривоопасна среда се използват инструменти, допускащи искрообразуване.

- Основен проблем за почти всички предприятия от химическата промишленост, металургията, складовете и базите за леснозапалими и горими течности е защитата от корозия на металните корпуси на технологичното оборудване, различните тръбопроводи, метални естакади, стоманобетонни конструкции и т.н. В предприятията липсват разработени единни програми за защита срещу корозия.

- Поддържането на работното оборудване не се осъществява според изискванията на техническата и съпроводителната документация, подценява се извършването на необходимите планови прегледи и ремонти на съоръженията, както и не се извършват необходимите периодични прегледи на машините и съоръженията. В много случаи извършваните ремонти са само аварийни.

- Експлоатират се повдигателни съоръжения, кранове, кари и т.н. без изправна звукова и светлинна сигнализация.

- При дейности, включващи експозиция на няколко опасни химични агенти с еднопосочно действие, не се оценява комбинираното им действие.

- Липсва или е ниска ефективността на използваните средства за колективна защита – общообменни вентилации или аспирационни системи.

- На работното оборудване не са поставени всички необходими предупредителни надписи, маркировки и знаци, свързани с осигуряването на безопасност и здраве на работещите.

- Не е осигурена ефективна защита на работещите срещу риск от директен или индиректен контакт с електрически ток.
- Допуска се експлоатация на нерегистрирани съоръжения с повишена опасност, неосигуряване на периодични технически прегледи на същите и липса на правоспособен персонал, който да ги обслужва.
- Необезопасяване чрез заземяване на машините и съоръженията в обектите за производство на боеприпаси, незаземени електросъоръжения в рудниците.
- Не се извършва ефективен контрол от преките ръководители, относно използването от работещите на осигурените лични предпазни средства (ЛПС).
- Допуска се неспазване на технологичните изисквания за безопасност и здраве при работа от страна на длъжностните лица - ръководители на производства и специалисти, както и от работниците, което създава предпоставка за допускане на инциденти в предприятията.

Всяко от тези констатирани нарушения, с оглед на рисковия характер на съответното производство или дейност, би могло при определени обстоятелства да доведе до инциденти или злополуки със сериозни последици. Това обосновава въведения от ИА ГИТ модел на контрол. Голяма част от прилаганите при периодичния контрол мерки са пряко насочени към основните рискове и опасности в производствата - дадени са предписания за въвеждане на специален режим за безопасна работа, спиране на машини и съоръжения, които представляват непосредствена опасност за живота и здравето на работещите и са съставени АУАН на работодатели и отговорни длъжностни лица.

Анализът на резултатите от извършените проверки показва, че се запазва тенденцията от последните години за положителна промяна относно изпълнение на нормативните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работещите в резултат на извършвания контрол от страна на ИА ГИТ и от политиката на предприятията за осигуряване на ЗБУТ. В голяма част от проверените предприятия при отделни производства и работни места са подобрени условията на труд, свързани с микроклимата на работната среда и са въведени нови технологии, при които източниците на опасности за работещите са сведени до минимум.

В резултат на извършените досега проверки и дадените в тази връзка предписания някои работодатели предприемат действия за подобряване на условията на труд в предприятията, като са внедрени нови локални аспирационни уредби над източниците на отделяне на вредности, монтирани са измервателни устройства, въведени са нови съоръжения, работно оборудване, инсталации и производства.

Проверки на строителни обекти

В последните години строителството в България постоянно нараства, с преобладаващо сградно и инженерно строителство. Статистиката показва, че общата строителна активност през 2019 г. спрямо същия период на предходната година бележи ръст от 8,3% по отношение на строителната продукция, ръст от 13% по отношение сградно строителство и ръст от 2,2% по отношение на инженерното строителство (по данни на Камарата на строителите в България). Въпреки ръста на обявените обществени поръчки през 2019 г. спрямо предходната година се наблюдава спад по отношение на стойността на тези поръчки. Това е предпоставка за негативно въздействие върху осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, тъй

като в сектора тази дейност изисква по-високи разходи в сравнение с предприятията от другите сектори на икономиката.

В същото време, предвид рисковия характер на изпълняваните строителни дейности: работа на височина, използване на тежка строителна механизация и т.н., секторът традиционно генерира най-високото ниво на трудов травматизъм в страната, в т.ч. и по отношение на злополуки с летален изход и такива, водещи до трайни и сериозни увреждания на здравето на работещите.

Описаната ситуация в сектора налага Инспекцията по труда да отделя значителен ресурс за запазване темпа на контрол през годините с цел дисциплиниране на участниците, ангажирани с изграждането и прилагането на системата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, а от там и със спазване на изискванията на трудовото законодателство, в т.ч. законосъобразността на трудовите правоотношения в предприятията от бранша. Поради тази причина за поредна година през 2019 г. бяха планирани над 42% повече проверки спрямо 2018 г.

Секторът се характеризира и с висока динамика по отношение присъствието на работната сила в следствие сложната взаимнообвързаност между участниците в строителния процес, възлагане на различни етапи и елементи от строителния процес на верига от подизпълнители и доставчици на услуги, работа на „бригаден“ принцип, както и паралелно извършване на различни строителни дейности. Тези динамични взаимоотношения между строителите изисква допълнително инспекционно време за тяхното идентифициране на строителните обекти, както и установяване на взаимоотношенията им с работещите на обекта лица.

Предвид всички описани по-горе особености на сектора, през 2019 г. контролните органи на ИА ГИТ са извършили общо 5807 броя проверки на строителни обекти (отчетен ръст от над 6% спрямо предходната година) в 4479 броя предприятия (ръст от над 8%). ИА ГИТ се стреми към извършване на интензивен последващ контрол на строителните обекти. Една от целите на последващия контрол в сектора е устойчивост на постигнатите подобрения по отношение безопасността при работа на проверените строителни обекти, тъй като практиката показва, че в резултат на приложените принудителни административни мерки работодателите създават незабавна организация за обезопасяване на обекта, но с течение на времето, при промяна на строителната площадка (издигане на следващ етаж, монтаж на допълнително оборудване, поява на нов подизпълнител и т.н.) нивото на безопасност драстично пада.

При проверките в сектора през годината са констатирани 28 056 броя нарушения, като 18 930 броя от тях са в областта на ЗБУТ, а 9059 броя в областта на трудовите правоотношения. Констатирани са 64 нарушения в областта на законодателството за насърчаване на заетостта и трудовата мобилност и трудовата миграция и три нарушения по Закона за държавния служител. Установени са само 243 случая на неизпълнени задължителни за изпълнение предписания.

Разпределението на нарушенията в областта на здравословните и безопасни условия на труд е, както следва:

- *организация на дейността по осигуряване на ЗБУТ* - 11 943 броя, със значителен превес на нарушенията по обучението и инструктажите – 2652 броя, следвани от нарушенията, свързани с вътрешните нормативни актове (инструкции и правила за безопасна работа, план за безопасност и здраве и т.н.) – 1798 броя, нарушения по оценката на риска – 1035 броя, и др.;

- *безопасност на работното оборудване и технологии* - 4405 броя, със значителен превес на нарушенията при работа на височина – 2270 броя, следвани от нарушенията, свързани с електробезопасността – 1044 броя, и др.;

- *хигиена на труда* - 2582 броя, като най-голям дял от тях са по отношение санитарно-битовото обслужване – 457 броя, следвани от нарушенията по отношение на медицинските прегледи – 346 броя, физиологичните режими на труд и почивка – 259 бр., и др.

Съставени са 207 броя актове за спиране, като 156 броя от тях са за спиране извършването на строително-монтажни работи на обекти, участъци и работни места и 51 броя - за спиране на необезопасени машини и съоръжения. Отстранени от работа са 56 лица, 10 от тях за непритежаващи изискващата се за работата правоспособност и 46 за това, че не спазват правилата за безопасност.

Традиционно най-често срещаните нарушения при проверките на строителните обекти са свързани с обезопасяването при работа на височина, изразяващи се в необезопасяването на конструктивни отвори на строежите – контури на етажни плочи, асансьорни шахти, стълбищни площадки, тераси и т.н., както и използването на необезопасени и неокомплектовани с всички защитни елементи строителни скелета. На следващо място са нарушенията, свързани с изискванията за електробезопасност, изразяващи се най-често до експлоатация на необезопасени временни ел. табла и без извършени измервания, доказващи съответствието на заземителите и импеданса на контура „фаза – защитен проводник“ с нормативните изисквания. Все още голям проблем и предпоставка за трудови злополуки представлява липсата на защита срещу механични увреждания на хранящите кабели на машини и на електрически удължители, в т.ч. контактите и щепселите им.

В областта на хигиената на труда се открояват констатираните нарушения по санитарно-битовото обслужване, изразяващи се в липса на питейна вода, тоалетни, места за преобличане, за съхраняване на работното и личното облекло и места за хранене и почивка. На следващо място са нарушенията по медицинските прегледи, в т.ч. по извършването на предварителен медицински преглед на назначените строителни работници, което е важен елемент от безопасността, тъй като заключенията на медицинските специалисти позволяват да бъде извършена обективна преценка за годността на работника да извършва определената работа. Наличието на определени заболявания и извършване от работника на дейности с по-висок риск (като работа на височина), без да бъде отчетено здравословното му състояние, е директна предпоставка за допускане на трудова злополука.

При проверките на строителните обекти все още се установяват случаи, в които работодателите не осигуряват лични предпазни средства съгласно оценката на риска, но по-големият проблем остава осъществяването на ефективен контрол от страна на работодателя и/или длъжностните лица (техническият ръководител или бригадира) същите да бъдат използвани от работещите по време на работа на строителната площадка.

Разпределението на нарушенията в областта на трудовите правоотношения е, както следва:

- *възникване на трудовите правоотношения* - 2053 броя, като са установени 766 случая на работа на лица без сключен трудов договор или такива, които са допуснати да полагат труд без работодателят да им е предоставил екземпляр от сключения трудов договор, както и копие от уведомлението за заверяването му в ТД на НАП;

- по заплащането на труда - 1840 броя, като благодарение намесата на Инспекцията по труда са изплатени над 623 хил. лв. забавени трудови възнаграждения на работници и служители в проверените строителни предприятия;

- по предоставяне на документи по трудовите правоотношения - 937 броя, като тук основно нарушенията са във връзка с невръчване на длъжностна характеристика, следвани от нарушения при оформянето и предоставянето на трудовата книжка.

През 2019 г. при контролната дейност в строителството са съставени 2361 броя актове за установяване на административни нарушения, както следва: 1020 броя във връзка със здравословните и безопасни условия на труд, 1284 броя за нарушения в областта на трудовите правоотношения и 57 броя в областта на насърчване на заетостта, трудовата мобилност и трудовата миграция. За създаване на пречки на контролните органи са съставените 25 броя АУАН.

За същия период по данни на НОИ в сектора са регистрирани 198 злополуки, като 195 от тях са по чл. 55, ал. 1 от КСО (пряко свързани с работата). От регистрираните злополуки, пряко свързани с работата, 17 са с летален изход.

По-съществените и често повтарящи се нарушения на строителните обекти са свързани с:

- използване на необезопасени скелета – най-често с липсващи главно и средно перило за защита, бордова дъска и стълби за преминаване от едно ниво на друго; необезопасени отвори на площадките на скелето; опасни отстояния между скелето и фасадата на строежа; липса или използване на нестабилни /с недостатъчна якост/ подложки под стъпките /петите/ на скелето;
- необезопасени стълбища, конструктивни отвори, контури на етажни плочи, асансьорни шахти и др.;
- необозначени със знаци и сигнали за безопасност работни места, където съществува реална опасност за живота и здравето на лицата, намиращи се на строителната площадка;
- липса на плътни огради на строителните обекти, намиращи се в урбанизираните територии;
- незащитени срещу механични въздействия кабели за захранване на работното оборудване, в т.ч. преносими ръчни електрически инструменти;
- липса на измервания, доказващи съответствието на заземителите и защитното зануляване с нормативните изисквания;
- неизползване от работещите на предоставените им лични предпазни средства в следствие липсата на контрол от длъжностните лица за тяхното използване или липса на необходимите ЛПС. В отделни случаи неизползването на ЛПС (колани, сбури за цяло тяло и др. подобни) е в следствие неоказване на точки за закрепване на елементите на системите за защита;
- неосигурени в изискващите се от законодателство елементи на санитарно-битови условия и т.н.

Като основни причини за допускане на тези нарушения работодателите и длъжностните лица посочват динамиката в сроковете за изпълнение на договорените СМР и липсата на предвидени в договорите финансови средства за изпълнение на защитни мероприятия, свързани с безопасността при изграждане и ремонта на строежите – явното залагане на такива средства прави неконкурентни офертите при избор на изпълнител в следствие желанието на инвеститора за приемане на най-ниската ценова оферта. Друга причина е, че голяма част от персонала, използван на

етап грубо строителство, е нискоквалифициран, без образование, а оттам и липса на желание да повишава своята квалификация чрез предвидените от закона задължителни форми на обучение.

Трудов травматизъм

По оперативни данни на НОИ през 2019 г. в страната са регистрирани общо 2731 броя трудови злополуки, като се отчита намаление с над 6% спрямо предходната 2018 г. (2914 броя злополуки). От тези злополуки 2241 броя (или 82%) са по време на работа или във връзка или по повод на извършваната работа (по чл. 55, ал. 1 от КСО).

От общия брой трудови злополуки на работното място, 1437 броя или над половината са станали в 12 икономически дейности: „Сухопътен транспорт“ – 205 бр., „Държавно управление“ – 188 бр., „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 158 бр., „Хуманно здравеопазване“ – 132 бр., „Търговия на едро, без търговия с автомобили и мотоциклети“ – 127 бр., „Образование“ – 105 бр., „Добив на метални руди“ – 100 бр., „Производство на хранителни продукти“ – 91 бр., „Строителство на сгради“ – 91 бр., „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ – 90 бр., „Производство и разпределение на електрическа енергия и на газообразни горива“ – 75 бр. и „Складиране на товари и спомагателни дейности в транспорта“ – 75 бр.

Сухопътният транспорт, държавното управление и търговията на дребно са трите икономически дейности с най-голям брой трудови злополуки, станали през дванадесетте месеца на 2019 г. Ако разгледаме обаче всички видове строителни дейности заедно, като към „Строителство на сгради“ добавим „Строителство на съоръжения“ с 55 злополуки и „Специализирани строителни дейности“ с 52 злополуки, то тогава строителството като цяло заема водещо място по брой трудови злополуки на работното място, т.е. това са дейностите с най-висок риск от злополуки на работното място.

Причините за възникването на трудови злополуки се влияят и от особеностите на строителната индустрия, които я отличават от останалите в производствения сектор – по-големия брой малки строителни фирми в бранша, разнообразния и относително кратък живот на строителните площадки, голямото текучество на работниците, както и факта, че голяма част от строителните дейности се извършват при всякакви атмосферни условия. При осъществяване на контрол в предприятия от сектор „Строителство“ се констатира често нарушения, пряко свързани с травматизма – риск от падане от височина, удар от падащи предмети и поражение от електрически ток.

От извършените проверки по разследване на обстоятелствата, довели до трудов травматизъм, се открояват следните причини:

- *Отношение/поведение на работодатели и длъжностни лица:*

В тази група се открояват случаи на трудови злополуки, при които пострадалите лица са използвали работно оборудване, създаващо риск за живота и здравето, без да са били разработени/утвърдени от работодателя инструкции за безопасна работа. Друга съществена причина за трудовия травматизъм в тази група е липсата или формалното провеждане на обучения и инструктажи по безопасност и здраве при работа на персонала. В тази група попада и заниженият контрол от страна на работодателите и длъжностните лица както по отношение на поддръжката и привеждане на работното оборудване в съответствие с минималните изисквания за безопасност, така и по отношение осигуряването и използването на необходимите колективни и лични предпазни средства.

- *Причини, свързани с поведението и квалификацията на персонала:*

В тази група може да отнесем една съществена част от станалите злополуки. Често срещани причини, довели до нараняване на крайниците, са грубите нарушения на правилата за безопасна работа от страна на работещите при извършване на дейности по частичен ремонт или поддръжка на работното оборудване, например без движещите се части на оборудването да са приведени в пълен покой и да са изключени от захранващата мрежа.

Цялостната дейност на Инспекцията по труда е насочена към превенция и елиминиране на предпоставките за възникване на трудови злополуки, най-вече чрез налагане спазването на законодателните изисквания по отношение осигуряване на безопасни условия на труд в предприятията. Още на етап планиране се залагат проверки в обекти за контрол, които оказват съществено влияние върху нивата на травматизъм в страната. На национално ниво традиционно това са предприятията от икономическа дейност „Строителство“ и предприятия от други икономически дейности, определени като рискови, в т.ч. мини, кариери, предприятия за производство на боеприпаси и др. Допълнително всяка областна Дирекция „Инспекция по труда“ следи травматизма на областно ниво и планира проверки по този показател.

За установяване на причините за станали трудови злополуки през годината инспекторите по труда са извършили 595 проверки.

През 2019 г. според оперативните данни на НОИ са регистрирани 89 случая на трудови злополуки с летален изход (от тях 73 са пряко свързани с трудовата дейност), а 14 от регистрираните случая са довели до трайна инвалидност (от тях 12 са пряко свързани с трудовата дейност). През годината са изгубени 200 974 календарни дни в резултата на трудови злополуки в страната.

Най-много смъртни трудови злополуки са станали в икономически дейности: „Сухопътен транспорт“ – 14 бр.; „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 12 бр.; „Строителство на сгради“; „Строителство на съоръжения“ и „Специализирани строителни дейности“ - по 6 бр.; „Горско стопанство“ и „Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели, производство на изделия от слама и материали за плетене“ - по 4 бр., и др.

Във връзка с установени повтарящи се причини за трудови инциденти през 2019 г. ИА ГИТ реализира две инициативи.

От години сектор „Строителство“ е идентифициран като рисков както по отношение осигуряването на здраве и безопасност при работа, така и по изпълнение на трудовите правоотношения. Подценяване на риска падане от височина е причина за половината от тежките инциденти на работното място в строителството, които почти винаги водят до трайна неработоспособност или до смърт. Това показва анализ на контролната дейност на Главна инспекция по труда.

С цел превенция на този риск Агенцията организира на 17.04.2019 г. **Национален ден за безопасна работа на височина**. В рамките на деня наличният състав на Инспекцията по труда проверява обекти, на които се извършват строително-монтажни работи на височина. В рамките на инициативата контролните органи на Агенцията провериха 241 бр. строителни обекти, на които са полагали труд около 2200 работници на 352 бр. предприятия. Проверките бяха насочени приоритетно към превенция на риска падане от височина, който е най-честата причина за трудовия травматизъм в сектора, както и за трудовите злополуки, водещи до трайна неработоспособност или до смърт.

При осъществения по време на Националния ден контрол са установени 362 бр. нарушения, създаващи предпоставки за падане от височина. От тях 252 бр. са

нарушения, свързани с необезопасени стълбищни рамене и плочи, отвори в конструктивни елементи и контури на етажни плочи. Установени са 110 бр. нарушения, свързани с необезопасеността на работното оборудване, основно необезопасени скелета. Съставени са 61 бр. актове за спиране на обекти, етажни нива, работно оборудване и др., които пряко са застрашавали живота и здравето на работещите.

Заварени да работят без лични предпазни средства са 235 работници, за което контролните органи на Агенцията са потърсили административнонаказателна отговорност. От работа са отстранени 37 работници, основно поради обстоятелството, че не са запознати с правилата за безопасност.

Във връзка със зачестилите през 2018 г. случаи на смъртни злополуки на работници на кабелни оператори, причинени от попадане под напрежение от електроразпределителната мрежа през месец октомври 2019 г. ИА ГИТ реализира **кампания „Спазване на изискванията за електрообезопасеност в предприятия, осъществяващи дейност чрез разполагане на електронни съобщителни мрежи върху стълбове, част от електроразпределителната мрежа“**. Кампанията се реализира със съдействието на електроразпределителните предприятия в страната. Извършени са 186 проверки, при които са констатирани общо 1110 нарушения – 887 бр. по спазване на изискванията за безопасност и здраве при работа и 223 бр. по осъществяване на трудовите правоотношения. За така установените нарушения са приложени 1101 принудителни административни мерки и са съставени 5 акта за установяване на административни нарушения.

Най-често срещаните нарушения са:

- металната обвивка на съобщителните кабели не е заземена съгласно изискванията;
- работодателят не е определил писмено лицата, отговорни за изпълнение на организационните мероприятия за осигуряване на безопасност и здраве при работа;
- работодателят не е определил ред за бракуване на съобщителни мрежи;
- бракуваните съобщителни мрежи не се демонтират в законоустановения 6-месечен срок;
- няма установен ред за оперативно обслужване.

Сериозен проблем при осъществяване на контрола се оказва невъзможността за бързо и лесно идентифициране на оператора на съответните съобщителни мрежи, бракуването на неизползваните съобщителни мрежи, които не се демонтират, и липсата на споразумение за съвместно осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд между електроразпределителното дружество - собственик на стълба, и кабелните оператори, разполагащи мрежи на него.

Спазване на нормативните изисквания при осъществяване на трудовите правоотношения.

При извършените през 2019 г. 40 216 броя проверки са установени общо 86 066 броя нарушения на нормите, регулиращи възникването, изменението, изпълнението и прекратяването на трудовите правоотношения.

Нарушенията по осъществяване на трудовите правоотношения се разпределят, както следва:

- по заплащането на труда – 21 569 бр. (25,06 % от всички нарушения по ТПО);

- по работното време, почивките и отпуските – 16 291 бр. (18,93 % от всички нарушения по ТПО);
- по възникване на трудовите правоотношения – 13 395 бр. (15,56 % от всички нарушения по ТПО);
- по предоставяне на документи по трудови правоотношения – 7739 бр. (8,99 % от всички нарушения по ТПО)

И през отчетния период се запазва тенденцията, установила се през последните години, а именно: в големите предприятия от всички икономически дейности трудовите правоотношения възникват и се осъществяват в съответствие с разпоредбите на Кодекса на труда (КТ) и нормативните актове по неговото прилагане. Нарушенията на нормите, регулиращи трудовите правоотношения, значително по-често се констатира в микро- и малки предприятия, особено в тези, в които се извършва проверка за първи път. Основни причини за допускане на нарушения в малките и средни предприятия са: стремеж да се осигури рентабилност на предприятието, като се спестят разходи за осигуровки, недобре подготвени кадри в областта на човешките ресурси; липсата на финансови средства и др.

Анализът на нарушенията по осъществяване на трудови правоотношения сочи, че най-много нарушения са установени в икономически дейности (ИД) „Ресторантьорство” – 18 189 бр.; „Търговия на дребно” – 13 697 бр.; „Растениевъдство, животновъдство и лов” – 5497 бр.; „Строителство на сгради” – 4699 бр.; „Сухопътен транспорт” – 4158 бр.; „Специализирани строителни дейности” – 3094 бр.; „Производство на хранителни продукти” – 2737 бр.; „Производство на облекло” – 2438 бр.

Най-много нарушения на разпоредбите по **заплащането на труда** за 2019 г. са установени в предприятията от икономически дейности „Ресторантьорство” – 3690 бр.; „Търговия на дребно” – 3295 бр.; „Хотелиерство” – 1141 бр.; „Сухопътен транспорт” – 1121 бр.; „Растениевъдство, животновъдство и лов” – 1082 бр.; „Строителство на сгради” – 800 бр.

Установените нарушения по заплащането на труда са свързани с неначисляване и/или неизплащане в срок на трудовото възнаграждение на работниците и служителите; неначисляване и/или неизплащане на допълнително възнаграждение за трудов стаж и професионален опит; неначисляване и/или неизплащане на допълнително възнаграждение за работа на официални празници; неначисляване и/или неизплащане с увеличение на положен извънреден и нощен труд и др.

Най-голям брой от констатираните нарушения по заплащането на труда през 2019 г. са свързани с неспазване на разпоредбата на чл. 128 от КТ и задължението на работодателя да начислява и плаща трудовото възнаграждение – 8321 броя. На следващо място са установените нарушения, свързани с определянето, начисляването и изплащането на: допълнително възнаграждение за трудов стаж и професионален опит – 3721 броя; официални празници – 1957 броя; извънреден труд – 773 броя; нощен труд – 528 броя и др.

Най-много констатирани нарушения по заплащането на труда са установени в малки и средни предприятия от икономическа дейност „Ресторантьорство” и „Търговия на дребно”. В тези предприятия са и установените случаи на забава в изплащането на трудовите възнаграждения и неначисляване и/или неизплащане с увеличение на положен извънреден и нощен труд, както и с определянето, начисляването и изплащането на допълнително възнаграждение за трудов стаж и професионален опит.

Несъмнено принос за добрата ефективност по отношение изплащането на дължими възнаграждения има и упражняването на новото правомощие на

Инспекцията по труда да подава искове за откриване на производство по несъстоятелност срещу работодатели, забавили изплащането на възнагражденията на най-малко една трета от своите работници и служители повече от два месеца. През 2019 г. ИА ГИТ е подала 23 искиви молби. В резултат от действията на Агенцията за този период общо 6 дружества са обявени в несъстоятелност и 3 са с открито производство по несъстоятелност, което дава възможност на работниците и служителите им да се обърнат към Фонда за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.

Най-много нарушения на разпоредбите, свързани с **работното време, почивките и отпуските**, са установени в предприятията от икономически дейности „Ресторантьорство” – 4645 бр.; „Търговия на дребно” – 3267 бр.; „Растениевъдство, животновъдство и лов” – 921 бр.; „Хотелиерство” – 878 бр.; „Сухопътен транспорт” – 758 бр.; „Производство на хранителни продукти” – 505 бр.

Нарушенията на разпоредбите на КТ, уреждащи работното време, почивките и отпуските, са свързани най-често с установяване сумирано изчисляване на работното време; липса на заповеди за въведено сумирано изчисляване на работното време; работа извън установените по график работни смени, превишаване на допустимата законоустановена продължителност на работното време; липса на заповеди за извънреден труд и др.

При въведено сумирано изчисляване на работното време често срещани нарушения са: работодателите допускат работещите при сумирано отчитане на работното време да полагат труд повече от 12 часа на работна смяна; работодателите възлагат работа на работниците и служителите през две последователни работни смени, като не се спазва междудневната и седмичната почивка.

При полагането на извънреден труд се допуска превишаване на законоустановената годишна, месечна или седмична продължителност на допустимия за полагане извънреден труд от един работник или служител.

При сключването на трудови договори за допълнителен труд, често е превишена максималната продължителност на работното време по основния трудов договор и по договора за допълнителен труд.

Голяма част от предприятията в икономически дейности „Ресторантьорство”, „Търговия на дребно” и „Хотелиерство” работят в условията на въведено сумирано изчисляване на работното време и именно при тях са констатиране най-голям брой нарушения, свързани с работното време и почивките.

По отношение на нарушенията по **възникването на трудовите правоотношения**, през отчетния период са констатирани най-голям брой нарушения, свързани с пропуски в съдържанието на трудовите договори – 4852 броя, което е 36,22 % от общия брой нарушения по възникването на ТПО. През 2019 г. продължава тенденцията да се сключват трудови договори, които нямат необходимите данни (реквизити), съгласно разпоредбата на чл. 66, ал. 1 от КТ. Най-често липсващите данни в съдържанието са: датата на сключване на трудовия договор и начало на неговото изпълнение; времетраене на трудовия договор; размерът на основен платен годишен отпуск; еднакъв срок на предизвестие за двете страни; допълнително трудово възнаграждение с постоянен характер; периодичност на изплащане на трудовото възнаграждение.

Икономическите дейности, в които са установени най-много нарушения по възникването на трудовите правоотношения, са: „Ресторантьорство” – 2382 бр.; - „Търговия на дребно” – 1666 бр.; „Растениевъдство, животновъдство и лов” – 1207 бр.; „Строителство на сгради” – 1138 бр.; „Образование” – 1027 бр.

За 2019 г. констатираните нарушения относно работа на лица без сключени писмени трудови договори и неизпълнение на задължението на работодателя да подава в 3-дневен срок от сключване или изменение на трудовия договор, или в 7-дневен срок от неговото прекратяване, уведомление за това до съответната ТД на НАП, са 2661 броя.

Най-често са установени случаи на работа без сключени писмени трудови договори на лица, работещи в икономическите дейности: „Ресторантьорство” – 580 броя, „Строителство на сгради” – 477 броя; „Растениевъдство, животновъдство и лов” – 247 броя; „Специализирани строителни дейности” – 229 броя; „Търговия на дребно” – 183 броя; „Хотелиерство” – 108 броя, и др.

Установяването на нарушения по възникването на трудовите правоотношения е свързано със следните трудности: значителен брой от работниците, които полагат труд, въпреки неизгодните за тях условия и нарушените им трудови права, отказват да попълнят за целите на контрола декларации за условията на труд по реда на чл. 402 от КТ; отказват обявяването от контролните органи на трудово правоотношение по реда на по чл. 405а от КТ. При част от проверките е установено, че уведомленията за сключване на трудови договори са подадени в съответната териториална дирекция на НАП във време и час, които приблизително съвпадат с тези на проверката. Често използвано оправдание от работодателите е, че лицата са на работа „от днес” или „от вчера”. Причина за тази тенденция е, че след като се извърши проверка по работни места от инспекторите по труда, работодателите оформят писмени трудови договори с дата на сключване ден-два преди проверката и подават уведомленията 1-2 часа след като тя е извършена. Нерядко при проверките работещите декларираат, че не са подписвали трудови договори, а впоследствие такива се представят от работодателите. В други случаи се представят трудови договори, справки от НАП, заповеди за прекратяване и други документи, съставени от счетоводната фирма, които не са предоставени за подпис на работещите и не им е даден екземпляр от тях.

През 2019 г. продължава тенденцията да се сключват граждански договори с лица, които работят с определено работно време, определено работно място и срещу определено заплащане, чрез които се прикриват трудови правоотношения, в нарушение на разпоредбата на чл. 1, ал. 2 от КТ.

През 2019 г. са констатирани 236 броя нарушения, свързани с приемане на работа на непълнолетни лица без разрешения от инспекцията по труда, докато през 2018 г. техният брой е 116. Най-много от тези нарушения са констатирани в икономически дейности: „Ресторантьорство”; „Търговия на дребно”; „Хотелиерство” и „Специализирани строителни дейности”.

Констатираните нарушения на разпоредбите по **предоставяне на документи по трудови правоотношения** най-често са свързани с неоформяне и невръчване своевременно на трудова книжка при прекратяване на трудовия договор; невръчване на длъжностна характеристика при сключване на трудовия договор, непредоставяне от страна на работодателя по писмено искане на работника или служителя на документи, свързани с трудовото правоотношение в законоустановения 14-дневен срок.

Най-много нарушения от този вид са констатирани в ИД „Ресторантьорство” – 1646 броя; „Търговия на дребно” – 1162 броя; „Растениевъдство” – 571 броя; „Строителство на сгради” – 477 броя; „Специализирани строителни дейности” – 346 броя.

Традиционно през летни сезон на 2019 г. ИА ГИТ реализира кампания в обекти от икономически дейности „Ресторантьорство” и „Хотелиерство” по Черноморските курорти, като с 11.4% е увеличен броят на проверките. В периода юни-август са извършени 1800 бр. проверки

на 1776 работодатели с 44 770 наети при тях. Установени са общо 7001 бр. нарушения. За 670 нарушения на работодателите е потърсена административнонаказателна отговорност.

Случаите на работа без сключен писмен трудов договор са 155 бр. и намаляват в сравнение с установените по време на кампанията през 2018 г., въпреки по-големия брой проверки. През т.г. беше създадена организация за упражняване на контрол и през почивните дни. През уикенда освен нови работодатели, се проверяваха задължително и такива, при които през седмицата са установявани случаи на работа без трудов договор. Последващият контрол показва, че са единични случаите, при които при повторната проверка отново са установени случаи на недеклариран труд при работодател, при когото вече е констатирано такова нарушение. Изпълняват се като цяло и дадените задължителни за изпълнение предписания. Установените случаи на работа без трудов договор при проверките в почивните дни са 17, но основно при непроверявани работодатели.

Два пъти са се увеличили случаите на работещи чужденци от трети държави без разрешение за достъп до пазара на труда у нас, като броят им достига до 99 лица. Това може да се обясни с големия интерес към чуждестранен персонал от страна на българските работодатели. Нарушенията по работното време продължават да бъдат най-често установяваните при сезонната заетост. През 2019 г. те са 1082 бр. Следват ги нарушенията по заплащането на труда - 966 бр.

Продължава да нараства броят на наетите непълнолетни. За осемте месеца на 2019 г. Инспекцията по труда е дала 8257 бр. разрешения за работа на непълнолетни - 8065 бр. - за ненавършили 18 г., и 192 бр. - за ненавършили 16 г., което е ръст с повече от 10%.

През 2019 г. се запазва тенденцията сезонните работници да подават сигнали за неполучени устно договорени суми или за неполучено възнаграждение при работа без трудов договор и то когато лицата вече не работят. Инспекцията по труда отново напомня, че в тези случаи правата на работещите трудно биха могли да бъдат защитени по административен ред, поради липса на доказателства за договорените права.

Спазване на законодателството за насърчаване на заетостта, трудовата мобилност и трудовата миграция.

С цел гарантиране на засилен контрол относно трудовата миграция и трудовата мобилност в Плана за дейността на ИА ГИТ през 2019 г. бяха планирани мерки, насочени към контрол върху дейността на предприятия, които осигуряват временна работа, и на предприятия ползватели, по спазване на законовите изисквания за полагане на труд от чужденци в Република България, командироване на работници и служители в рамките на предоставяне на услуги в държави - членки на ЕС, и законосъобразното осъществяване на посредническа дейност по наемане на работа.

При извършените през годината проверки са установени 1724 бр. нарушения на норми на законодателството за насърчаване на заетостта и трудовата миграция и трудовата мобилност, които са 1% от общия брой нарушения.

Нарушенията по насърчаване на заетостта и трудовата мобилност и трудовата миграция (НСТМТМ) се разпределят, както следва:

- по спазване на реда за командироване в рамките на предоставяне на услуги - 1118 бр. (65% от всички нарушения по НСТМТМ);
- по трудова заетост на чужденци - 308 бр. (18% от всички нарушения по НСТМТМ);
- по посредническа дейност по наемане на работа - 118 бр. (7% от всички нарушения по НСТМТМ).
- по полагане на труд чрез предприятие, осигуряващо временна работа - 84 бр. (5% от всички нарушения по НСТМТМ);

Контрол на дейността на предприятия, които осигуряват временна работа (ПОВР), и на предприятия ползватели (ПП)

През 2019 г., контролната дейност от страна на ИА ГИТ спрямо дружества, притежаващи регистрация за предоставяне на работна сила за временна заетост, бе насочена предимно към проверка на законосъобразното осъществяване на дейността на тези дружества и наличието или липсата на необходимите изисквания през целия период на тяхната регистрация.

Реализирани са общо 88 бр. проверки, от които 74 бр. на ПОВР. Значителна част от тези проверки са в резултат от обмена на информация с Агенция по заетостта - проверки на ПОВР, за които има данни за задължения към НАП и/или общината, както и такива, които не са представили в срок в АЗ заверени копия от застрахователните или банковите документи, които удостоверяват изпълнението на изискванията на чл. 74е, ал. 2, т. 7. Констатирани са общо 210 бр. нарушения, от които 23 бр. по осигуряване на ЗБУТ, 138 бр. - по ТПО, и 49 бр. по Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ). Съставени са 46 бр. АУАН, от които: 1 бр. - по осигуряване на ЗБУТ; 20 бр. - по ТПО, и 25 бр. - по ЗНЗ.

Извършените проверки на предприятия ползватели са 14 бр. Констатирани са 56 бр. нарушения, от които 29 бр. - по осигуряване на ЗБУТ, 26 бр. - по ТПО, и 1 бр. - по ЗНЗ. Съставени са 10 бр. АУАН (2 бр. - по осигуряване на ЗБУТ; 7 бр. - ТПО, и 1 бр. - по ЗНЗ).

Анализът на контролната дейност очертава няколко тенденции при осъществяването на дейността на ПОВР. В преобладаващата част от случаите, при посещение от страна на инспектори по труда на посочените адреси на седалище и регистрация на ПОВР, както и там, където има посочени адреси на офиси на същите, **не се открива собственик, управител или упълномощен представител** на дружествата. Липсват данни за наличие на икономическа активност на тези адреси, както и информация за наличието на други обекти, стопанисвани от същите фирми. Обикновено липсват данни за нает персонал и данни за контакт. Не са редки случаите, когато собственици и **управители са чужди граждани** (италиански, турски, австрийски и др. граждани). Тези лица отдавна са напуснали пределите на Р България, не са пребивавали на територията на страната от дълго време, като са оставили след себе си „куха“ фирма без персонал и без лице за контакт с контролните органи, но с валиден лиценз за извършване на дейност по осигуряване на временна заетост. По този начин такива фирми ежегодно попадат в списъците на Агенция по заетостта за неизпълнени задължения по ЗНЗ.

Често представителите на ПОВР открити на посочените адреси, декларират, че **към момента не развиват дейност като ПОВР**, нямат нает персонал за тази цел и поради това считат, че за тях са отпаднали задълженията им по ЗНЗ.

Резултатите от контролната дейност на ПОВР показват, че констатираните нарушения най-често са свързани с неспазване на минималните условия на труд и липса на задължителна информация в трудовите договори на изпратените от ПОВР работници. Често ПОВР не правят разлика между задълженията за застраховане - застраховката, която трябва да се сключи по чл. 74л, ал. 5 от ЗНЗ, и застраховката за риск „Трудова злополука“. В случаите, когато ПОВР **не развиват дейност като такива** и нямат нает персонал за тази цел, те спират да изпълняват задълженията си по ЗНЗ.

По отношение на констатираните нарушения при проверките на ПП, прави впечатление, че най-чести са нарушенията, свързани със задълженията на ПП спрямо изпратените от ПОВР работници и служители, както и с реда за обмен на информация между ПП и ПОВР по повод условията, при които на същата или на сходна работа или длъжност работят останалите работници и служители, както и при промяна на тези

условия, в т. ч. и за размера на полагаемото се основно и допълнителни трудови възнаграждения, включително за положения извънреден и нощен труд.

В международен план на европейско равнище се наблюдава известен отлив от дейността по предоставяне на работна сила за изпълнение на временна заетост. Резултатите от контролната дейност в тази област показват, че българските предприятия, осигуряващи временна работа, които през последните години имаха засилено присъствие и изпращаха значителен брой български работници, по време на проверките през 2019 г. декларират, че са преустановили тази своя дейност и в момента са освободили своите служители с цел пренареждане на приоритетите си и планиране на нови възможности за развитие.

По отношение контрола, свързан с насърчаване на заетостта и трудовата миграция и трудовата мобилност следва да се отбележи засиленият обмен на информация и сътрудничество както на национално ниво, така и на европейско равнище. ИА ГИТ все по-често си сътрудничи с инспекции по труда от другите държави членки, което подобрява обмена на информация и води до по-ефективно и бързо решаване на отделни казуси, а така и до дисциплиниране на предприятията чрез насрещни проверки, което ясно им показва, че тяхната дейност е под наблюдение и в двете държави.

Осъществяване на контрол по спазване на законовите изисквания за полагане на труд от чужденци в Република България.

През 2019 г. са извършени общо 391 проверки, насочени към установяване на спазването на законовите изисквания за полагане на труд от чужденци в България. Най-голям брой предприятия са проверени в икономически дейности „Ресторантьорство“ – 204 бр., „Хотелиерство“ – 65 бр., „Търговия на дребно, без търговия с автомобили и мотоциклети“ – 26 бр., „Сухопътен транспорт“ – 23 бр.

Констатираните нарушения при извършените проверки са 1954 бр.; а отнасящите се пряко до работата на чужденци са 312 бр., като 3 бр. от тях са по командироването на чужденци в България и 309 бр. по трудова заетост на чужденци. От тях 129 бр. са за наемане на работа на чужденци без разрешение за работа или без регистрация от Агенция по заетостта; 24 бр. са за наемане на работа на чужденци - граждани на трета страна, които са без право на достъп до пазара на труда в Р България, 46 бр. са във връзка със задължението на работодателя да съхранява нотариално заверен документ за пребиваване на работника, 85 бр. са нарушения на изискването работодателят да уведоми ИА ГИТ за датата на действително започване на работа на чужденеца и 14 бр. – за наемане на работа на незаконнопребиваващи чужденци. При проверките са констатирани и нарушения на Кодекса на труда – 1054 броя, както и на разпоредбите за осигуряване на ЗБУТ – 588 броя.

За констатираните нарушения са съставени общо 202 бр. актове за установяване на административно нарушение на разпоредбите на Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност.

През отчетния период се забелязва увеличение на броя на чужденците в проверявани предприятия – 9666. За сравнение през 2018 г. техният общ брой е 7132. Най-голям брой заети чужденци има в дружества от следните икономически дейности: „Административни офис дейности и друго спомагателно обслужване на стопанската дейност“ – 2568 чужденци; „Хотелиерство“ – 2494 чужденци; „Ресторантьорство“ – 1235 чужденци; „Търговия на дребно, без търговия с автомобили и мотоциклети“ – 376 чужденци.

Запазва се тенденцията на увеличаване на работещите без издадено разрешение за работа чужденци или без регистрация на заетостта им в Агенцията по заетостта. През 2019 г. се наблюдава увеличение на случаите, при които е

установено, граждани на трета държава - най-често Турция и Македония, да работят като международни шофьори в страни от ЕС, без да притежават разрешение за пребиваване и работа за съответния български работодател, в полза на когото полагат труд.

Във връзка с ограничаване на работещите чужденци без издадено разрешение за работа, през 2019 г. продължи тясното сътрудничество между ИА ГИТ и Агенцията по заетостта. Значителен брой от извършваните проверки по тази мярка са във връзка с постановления от Агенцията по заетостта откази за издаване на решение/разрешение за работа на чужденци - граждани на трета страна, като се наблюдава спад в случаите, при които лицата са заварени да полагат труд, въпреки решението за отказ.

Осъществяване на контрол върху командироването на работници и служители в рамките на предоставяне на услуги в държави - членки на ЕС.

Във връзка с командироването на български граждани в други държави - членки на ЕС, в рамките на предоставяне на услуги през 2019 г. са извършени 730 бр. проверки. Най-голям брой проверки по тази мярка са направени в предприятия от секторите "Сухопътен транспорт", "Строителство" и "Дейности по наемане и предоставяне на работна сила", както и в сферата на производството.

Най-честите нарушения на разпоредбите, свързани с командироване и изпращане на работници и служители в рамките на предоставяне на услуги, са:

- липса на задължителни реквизити в споразуменията по отношение на размера на основното и на допълнителните трудови възнаграждения с постоянен характер; условията за полагане на извънреден и на нощен труд и размера на заплащането им; продължителността на работния ден и работната седмица, на дневната, междудневната и седмичната почивка, както и дните на официалните празници в приемащата държава; за размера на платения годишен отпуск и за размера на основното и на допълнителните трудови възнаграждения с постоянен характер; условията за полагане на извънреден и на нощен труд и размера на заплащането им; продължителността на работния ден и на работната седмица, на дневната, междудневната и на седмичната почивка, както и дните на официалните празници в приемащата държава; размера на платения годишен отпуск;
- неначислени и неизплатени възнаграждения по реда на Наредбата за условията и реда за командироване и изпращане на работници и служители в рамките на предоставяне на услуги (НУРКИРСРПУ) или реално изплащане на възнаграждения по-ниски от законоустановените;
- липса на допълнителни споразумения при командироване по реда на НУРКИРСРПУ;
- незапознаване на работниците предварително и писмено с условията на работа в приемащата държава, публикувани на единния официален национален уебсайт на съответната държава, не по-късно от един работен ден преди началната дата на командироването/изпращането;
- уговаряне на трудово възнаграждение в размер, по-нисък от законоустановеното и дължимо за сектора възнаграждение в приемащата държава;
- липса на задължителни реквизити в трудовите договори на работниците и служителите, изпращани и командировани в рамките на предоставяне на услуги от предприятия, осигуряващи временна работа;
- непознаване и неприлагане на компонентите на възнаграждението, които са задължителни за приемащата страна, в т.ч. по отношение на надбавки за настаняване и храна, тринадесета заплата и др.

През 2019 г. едни от най-проблемните по отношение на командироването в други страни - членки на ЕС, са предприятията в сферата на строителството. Констатираните нарушения са най-вече свързани с липса на задължителни реквизити в споразуменията за командироване, неначислени и неизплатени възнаграждения по реда на НУРКИРСПУ или реално изплащане на възнаграждения по-ниски от законоустановените, както и уговаряне на трудово възнаграждение в размер по-нисък от дължимото за сектора възнаграждение. Проблемни продължават да са също така и предприятията, осъществяващи дейност в сферата на сухопътния товарен транспорт. Констатираните нарушения са свързани с неспазване на разпоредби във връзка с командироването, липса на допълнителни споразумения при командироване по реда на НУРКИРСПУ, липса на задължителни реквизити в споразуменията за командироване, незапознаване на работниците предварително и писмено с условията на работа в приемащата държава, както и неизплащане на дължимото за сектора възнаграждение.

Осъществяване на контрол по законосъобразното осъществяване на посредническа дейност по наемане на работа.

През 2019 г. при извършените проверки, насочени към осъществяване на контрол по законосъобразното извършване на посредническа дейност по наемане на работа, са констатирани 199 бр. нарушения на правилата за извършване на такава дейност. Установени са пет случая на осъществяване на посредническа дейност без регистрация в Агенцията по заетостта. Най-голям е броят на нарушенията, свързани с изискването за предоставяне преди заминаването от Р България на търсещото работа лице подписан индивидуален договор за наемане на работа, както и изискванията за съдържанието му – 14 бр. нарушения. Установени са 11 бр. нарушения, свързани със съдържанието на сключените посреднически договори между посредник и търсещи работа лица. Намалява броят на нарушенията на изискването посредникът да води електронен регистър на търсещите и устроени на работа лица, като са установени 8 бр. нарушения. Установени са 9 бр. нарушения на изпълнение на задължението за уведомяване на АЗ при промяна на документите за регистрация и офиса на посредника, както и 7 бр. нарушения на изискванията за поставяне на удостоверение за регистрация за извършване на посредническа дейност на видно място в офиса на посредника и обявяване на номера, под който е регистриран за извършване на дейността при публикуване на обяви за работа или реклама.

Голяма част от извършените проверки на посредници са във връзка със сигнали от устроени на работа лица срещу чуждестранните им работодатели, като в тях допълнително се посочват и нередности от страна на посредник, чрез когото са устроени на работа. Нарастват случаите на извършени съвместни действия с Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) поради наличието на елементи на трафик на хора с цел трудова експлоатация.

Сред основните трудности, които затрудняват контролната дейност, е тенденцията кандидатстването за работа да се осъществява онлайн – по електронна поща или социални мрежи, което в много от случаите прави невъзможно откриването на юридическо или физическо лице, извършващо посредническата дейност.

Осъществяване на специализиран контрол по Закона за хората с увреждания

През декември 2018 г. в „Държавен вестник“, бр. 105, беше обнародван Законът за хората с увреждания (ЗХУ). Той влезе в сила от 01.01.2019 г., с изключение на някои разпоредби, влизащи в сила от 01.01.2021 г. ЗХУ урежда обществените отношения, свързани с насърчаване, защита и гарантиране на правата на хората с увреждания в Република България, тяхната подкрепа за социално приобщаване, както и реалното упражняване на правата на хората с увреждания.

Целта на закона е гарантиране на равноправното и пълноценно упражняване на правата на хората с увреждания, както и обстоятелството, че хората с увреждания се ползват от всички предимства, установени с международните стандарти за уреждане на правата на хората с увреждания. Със ЗХУ на ИА ГИТ е вменен специализиран контрол за изпълнение на квотите за наемане на хора с увреждания, определени чрез него. През месец април 2019 г. беше приет и Правилникът за прилагане на Закона за хората с увреждания.

Осъществяваният от ИА ГИТ специализиран контрол обхваща изпълнение на задълженията на работодателите за спазване на квотите за осигуряване на заетост за хора с трайни увреждания; наличието на обстоятелства, във връзка с които работодателите се освобождават от изпълнението на квотите съгласно чл. 38, ал. 3 от ЗХУ; прилагането от страна на работодателите на алтернативните мерки за заетост, които са основание за освобождаване от задължението за внасяне на компенсационна вноска; изпълнението на задължението за ежемесечно внасяне на компенсационни вноски съгласно чл. 38, ал. 6 от ЗХУ.

Главна инспекция по труда утвърди и публикува Вътрешни правила за извършване от контролните органи на Агенцията на специализирани проверки за прилагане на квотата за назначаване на хора с трайни увреждания. Правилата са издадени на основание чл. 28, ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за хората с увреждания и се публикуват след обсъждане с експерти на Министерството на труда и социалната политика. Приложение към Правилата са и критериите, които дават възможност на работодатели да се освобождават от изпълнението на квотите поради наличието на специфични фактори на работната среда.

От месец август 2019 г. ИА ГИТ стартира проверки на работодатели с 50 и над 50 служители, при които се проверява дали същите са изпълнили квотите за назначаване на хора с трайни увреждания, както и се събира информация за изпълнение на квотите, която задължени работодатели са поканени да подадат в Инспекцията чрез специално разработени информационни листове. Когато след служебна проверка е установено разминаване на данните от информационните листове, подадени от работодателите, с тези в официалните регистри на други администрации, е извършвана проверка на място в предприятието.

За 2019 г. от информационни листове и протоколи от проверки са събрани данни за 1811 предприятия (от 50 до 99 наети – 856 бр., и със 100 и над 100 наети – 955 бр.). Наетите лица с трайни увреждания в тях са 8129 от общо наети в тези предприятия 400 964 лица. През 2019 г. са установени 53 предприятия, които са освободени от изпълнение на квоти поради специфични фактори на работната среда според критериите, посочени в приложението към Вътрешните правила за извършване на специализирани проверки по ЗХУ.

През годината поради неизпълнение на квотите 234 работодатели са заплатили компенсационни вноски на стойност 362 662 лв. за 2158 работни места, които е следвало да бъдат заети от хора с увреждания, общо за месеците от август до декември.

Според статистически данни на НСИ броят на безработните хора с увреждания за 2019 г. е намалял с 4,8% спрямо същия период на 2018 г., а след влизането в сила на ЗХУ работещите хора с увреждания са се увеличили два пъти спрямо същия период на 2018 г.

Специализиран контрол по Закона за държавния служител

През 2019 г. са извършени 14 бр. проверки по спазване на законодателството, свързано с държавната служба, при които са констатирани 48 броя нарушения.

Най-често срещани нарушения по спазване на законодателството, свързано с държавната служба, са:

- по оценяване изпълнението на длъжността;
- по ранговете и повишаването в длъжност;
- по документите по изпълнението на държавната служба;
- по заплащането на държавните служители;

И през 2019 г. в ИА ГИТ са постъпили голям брой запитвания от граждани и администрации във връзка с прилагане разпоредбите на Закона за държавния служител. По-голяма част от запитванията са свързани с условията и реда за оценяване изпълнението на длъжността от служителите в държавната администрация; по работното време, почивките и отпуските; по документите, свързани с изпълнението на държавната служба.

От анализа на данните от контролната дейност по спазване на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба и на правата и задълженията на страните по служебно правоотношение, се налага извода, че в проверяваните държавни институции като правило се спазват законовите изисквания на ЗДСл и поднормативните актове по прилагането му.

Административнонаказателна отговорност.

През 2019 г., както и през 2018 г., търсенето на административнонаказателна отговорност от лица, които нарушават нормативните разпоредби на трудовото законодателство, на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба и свързаното с посредническата дейност, бе една от формите за въздействие за отстраняване на нарушенията и средство за принуда работодателите/органите по назначението и посредниците да спазват изискванията на нормативните актове. Такава отговорност е търсена от лица, които не изпълняват в срок дадените им предписания, допускат периодично да се повтарят едни и същи нарушения, умишлено заобикалят законовите разпоредби при наемането, използването и освобождаването на работна сила и създават пречки за реализирането на законовите правомощия на инспекторите.

През 2019 г. са съставени 9642 бр. актове за установяване на административни нарушения (АУАН). Най-много АУАН са съставени в предприятия от икономически дейности „Ресторантьорство” – 1552 броя; „Строителство на сгради” – 1544 броя; „Търговия на дребно” – 831 броя; „Специализирани строителни дейности” – 576 броя и „Растениевъдство, животновъдство и лов” – 547 броя.

През 2019 г. са съставени 1593 бр. АУАН на лица, допуснали неизпълнението в срок на дадени предписания. За създадени пречки на инспекторите да осъществят контролните си правомощия са съставени 185 бр. АУАН.

Съставените актове за нарушения на правните норми се разпределят, както следва:

- за нарушения на норми, регламентиращи осигуряването на ЗБУТ – 1888 броя, като 75 броя от тях са за неизпълнени предписания;
- за нарушения на норми, регламентиращи трудовите правоотношения – 7473 броя, като 1516 броя от тях са за неизпълнени предписания;

за нарушения на норми по насърчаване на заетостта, трудовата миграция и трудовата мобилност – 281 броя, като 2 броя от тях са за неизпълнени предписания.

През 2019 г. са влезли в сила 6838 броя наказателни постановления. Сумата на санкциите от влезлите в сила наказателни постановления е 12 935 860 лева.

Решени искания и сигнали от граждани, ведомства и синдикални организации.

През 2019 г. са разгледани и решени всички постъпили искания и сигнали от граждани за допуснати нарушения на трудовото законодателство, законодателството, регламентиращо насърчаването на заетостта, трудовата мобилност, трудовата миграция и законодателството по изпълнение на държавната служба.

Проблемите, които най-често поставят гражданите в своите сигнали и запитвания, са свързани основно с разпоредбите на Кодекса на труда и се отнасят до:

- неизплащане на дължимите трудови възнаграждения и обезщетения при прекратяване на трудовите правоотношения;
- наемане на работа на лица без трудов договор;
- полагане и незаплащане на извънреден труд;
- неиздаване на документи, удостоверяващи факти, свързани с прекратяване на трудовите правоотношения;
- реда и начина за ползване на платени и неплатени отпуски;
- несвоевременно оформени или неправомерно задържани трудови книжки от работодателя при прекратяване на трудовия договор;
- трудоустройство на работници и служители;
- налагане на дисциплинарни наказания;
- приемане на работа на непълнолетни лица.

На следващо място се нареждат сигналите и запитванията, касаещи здравословните и безопасни условия на труд, като голяма част от тях са свързани с микроклимата на работното място. Интензивността на тези запитвания и сигнали е най-висока през най-горещите и най-студените периоди на годината.

През 2019 г. в ИА ГИТ са постъпили **9106 искания и сигнали** от граждани, ведомства, предприятия, ръководители на инспекторати в административните структури, от синдикални организации на национално и регионално ниво.

Сред най-често срещаните затруднения при решаване на постъпилите искания и сигнали продължават да бъдат:

- Несвоевременно подаден сигнал (работа без писмен трудов договор след прекратяване на отношенията с работодателя, неизплатени трудови възнаграждения за положен извънреден труд след прекратяване на трудовите правоотношения и др.).
- Невъзможност да бъде открит работодателят. (Дружеството е с променен адрес на управление и управител, преустановило е дейността си и др. Търсенето на съдействие от други компетентни органи в такива случаи увеличава необходимото време за извършване на проверката и създава затруднения за решаване на проблема в законоустановения срок).
- Нежелание за съдействие от страна на проверявания работодател (умишлено забавяне на проверката).
- Отказ за съдействие от страна на работниците в проверявания обект – най-често поради страх от неблагоприятни последици за тях.
- подаване на сигнал по несъществуващ проблем или от несъществуващ работник (най-често от освободени вече работници и служители, конкурентни дружества и др.).

Разрешителни режими

През 2019 г. от Дирекциите „Инспекция по труда“ са поискани 787 броя разрешения за уволнение на работници и служители, ползващи специална закрила по чл. 333 от КТ и са дадени 411 предварителни съгласия по реда на посочения нормативен текст.

Поискани са общо 9738 броя разрешения за наемане на работа по трудови правоотношения на лица до 18 години. Дадени са 222 броя разрешения за наемане на лица до 16 години и 9185 броя – за наемане на работа на лица, навършили 16-годишна възраст.

През 2019 г. са постъпили 838 искания за издаване на разрешения в областта на обучението и употребата на взривни материали, в т.ч. 809 искания за извършване на специални и технологични взривни работи, 14 искания за проектиране на специални взривни работи и 15 искания за провеждане на курсове за придобиване/потвърждаване на правоспособност за работа с взривни материали. Издадените разрешения в областта на обучението и употребата на взривни материали през 2019 г. са 800 бр., в т.ч. 790 броя за извършване на специални и технологични взривни работи.

През 2019 г. чрез системата за „Електронни удостоверения“ ИА ГИТ е издала 260916 бр. удостоверения по чл. 58, ал. 1, т. 3 от Закона за обществените поръчки, по чл. 7, ал. 3, т. 2 от Наредба № 12 от 25 юли 2016 г. за прилагане на подмярка 7.2. "Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура" от мярка 7 "Основни услуги и обновяване на селата в селските райони" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г. и за доказване на наличие или липса на обстоятелствата по чл. 12, ал. 3, т. 8 от Наредба №22 от 14 декември 2015 г. за прилагане на подмярка 19.2 "Прилагане на операции в рамките на стратегии за водено от общностите местно развитие" на мярка 19 "Водено от общностите местно развитие" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г.

През 2019 г. 2083 земеделски стопани за заявили образци за едnodневни трудови договори в селското стопанство. Предоставени са общо 225 812 образеца, от които 178 852 бр. за осемчасов работен ден и 46 960 бр. за четиричасов работен ден. Най-голям брой образци са предоставени за винени лозя, маслодайна роза, череши и лавандула.

Вътрешен контрол в ИА ГИТ

Основната функция на отдел „Контрол на инспекционната дейност“ (КИД) е разглеждане на постъпили сигнали, в които подателите им изразяват недоволство от действията на контролния орган при извършени проверки по подадени от тях предходни сигнали за нарушения на трудовото законодателство и дадените им в тази връзка отговори. Сигналите се разглеждат по реда на чл. 107, ал. 4 от Административнопроцесуалния кодекс (АПК), като се изискват преписките, ведно с всички събрани в хода на проверката доказателства. При изясняване на случаите и вземане на решение се осъществява и контрол по законосъобразност и целесъобразност на прилаганите от контролните органи ПАМ и спазване на вътрешните указания, процедури и правила от страна на дирекциите, срещу които е подаденият сигнал.

През 2019 г. в отдел КИД са разгледани 120 сигнала, в това число съдържащи твърдения за незаконни или неправомерни действия или бездействия, за нарушаване

на служебните задължения и Кодекса за поведение на служителите в държавната администрация, както и за нарушаване на Вътрешните правила за организацията на работата.

По отношение извършените проверки по подадени сигнали (чл. 107, ал. 4 от АПК) бе констатирано, че по-голяма част от тях са сигнали, касаещи неудовлетвореност на жалбоподателите от действията на инспекторите по труда и от отговорите на Дирекции „Инспекция по труда“. Сигналите са във връзка с подадени от лицата искания за отстраняване на допуснати спрямо тях нарушения на трудовото законодателство от работодатели, касаещи основно въпроси за неизплатени трудови възнаграждения и обезщетения, нарушения на нормите, свързани с работното време, неоформени документи при прекратяване на трудовото правоотношение и незаконното им уволнение. В голяма част от сигналите се твърди за тенденциозност при извършване на проверките и толериране на работодателите за сметка на работниците.

След изясняване на фактите и обстоятелствата по случаите и обсъждане на обясненията и възраженията на заинтересованите лица е установено, че част от постъпилите в отдел КИД сигнали са неоснователни, но има случаи на констатиране на пропуски от страна на контролните органи при осъществения контрол. Пропуските основно се изразяват в:

- непълнота на отговори - непроизнасяне по всички поставени въпроси в исканията;
- непълнота на доказателствата – несъбрани всички относими и допустими доказателства за изясняване на случая;
- неправилно установена фактическа обстановка при наличие на безспорни доказателства.

При констатирани пропуски в рамките на административното производство са извършени допълнителни проверки за събирането на всички относими и допустими доказателства, които са от значение за изясняване на изложеното в сигналите.

Предприети са действия за преустановяване на подобна практика в дейността на Инспекцията по труда при извършвания контрол по спазване на трудовото законодателство.

Съгласно разпоредбата на чл. 111, ал. 4 от Административнопроцесуалния кодекс по анонимни сигнали не се образува производство. Независимо от това служители от отдел КИД отговорно и задълбочено се запознават с всички получени писма и сигнали на граждани и се предприемат действия в рамките на предвиденото от закона.

Отдел КИД обобщава информацията от получените всяко тримесечие доклади от директорите на ДИТ за осъществения от тях мониторинг и за предприетите от тях действия за превенция и противодействие на корупционни практики и поведение на служителите в съответната дирекция, както и техни предложения за превенция и противодействие на корупционни практики и поведение.

През 2019 г. в ИА ГИТ са постъпили и разгледани общо 50 броя заявления за достъп до обществена информация, от които 41 броя заявления от български граждани, от журналисти – 2 брой, от фирми – 5 броя, и от неправителствени организации – 2 бр. заявления. Заявленията са разгледани в законоустановения срок, като на 21 бр. е отговорено веднага, а на 29 бр. – в 14-дневен срок.

В ИА ГИТ са разгледани общо 94 бр. обжалвани по административен ред индивидуални административни актове. Недопустими за разглеждане – 15 бр.

Отменените принудителни административни мерки са 62 броя в 30 броя индивидуални административни актове.

През годината от отдел КИД са изготвени обобщени анализи за допуснатите от контролните органи на ИА ГИТ през първо, второ, трето и четвърто тримесечия на 2019 г. правни и технически грешки при оформяне на обжалваните през периода по административен ред ПАМ, довели до тяхната отмяна. В анализите са направени препоръки за преустановяването им, както и за унифициране на дейността на инспекторите по труда по прилагането им. Анализите са публикувани във вътрешния сайт на Агенцията.

Изготвени са доклади, съдържащи анализ на основанията за отмяна през 2019 г. на наказателните постановления. Анализирани са всички отменени наказателни постановления за посочения период, установена е причината за отмяна, тенденциите на съдебната практика по прилагане на трудовото законодателство по оспорване на наказателните постановления и са дадени препоръки за отстраняване на причините, довели до отмяна на наказателните постановления.

Ежемесечно отдел КИД изготвя доклад за извършвания мониторинг на движението на административнонаказателните преписки в дирекциите на ИА ГИТ. Чрез ежемесечния мониторинг се гарантира своевременно движения на административнонаказателните преписки, както и възлагането им за принудително събиране след изтичане на срока за доброволно плащане.

Взаимодействие с други държавни контролни органи и социални партньори

При изпълнението на контролните си функции по спазване на трудовото законодателство ИА ГИТ винаги се стреми да работи в тясно сътрудничество с национално представените синдикални организации и техните регионални структури.

На национално ниво през 2019 г. бяха проведени заседания на Експертния съвет към изпълнителния директор на ИА ГИТ с участието на представители на КНСБ и на КТ „Подкрепа“, в изпълнение на подписаното Споразумение за сътрудничество между ИА ГИТ, КНСБ и КТ „Подкрепа“. На тези заседания бяха представени и обсъдени приоритетите в дейността на Агенцията за 2020 г. На регионално ниво в 28-те дирекции „Инспекция по труда“ са проведени общо 166 заседания на сформирания по силата на Споразумението Експертни съвети. Основната инициатива за свикване на заседанията е на директорите на ДИТ. На заседанията са обсъждани теми и са вземани решения, свързани с: резултати от контролната дейност; приоритети в контролната дейност; конкретни казуси на регионално ниво; извършване на съвместни проверки със синдикалните структури в предприятията – обект на контрол; проблеми при осъществяването на контрола (невъзможността да бъдат защитени правата на работещите поради прехвърляне на предприятията на безимотни собственици); участие в съвместни инициативи; кампании и др.

Инспектори от Главна дирекция „Инспектиране на труда“ участваха регулярно в заседания на Отрасловите съвети по условия на труд. На заседанията са поставяни и обсъждани въпроси, свързани с подобряването на условията на труд в предприятията, както и текущите законодателни промени, касаещи работата с опасни химически вещества и изпълнението на квотите за хората с увреждания.

През 2019 г. контролните органи на ИА ГИТ са реализирали общо 112 бр. проверки с участие на представители на синдикални организации в проверените предприятия и 1779 бр. проверки, при които са взели участие представители на КУТ/ГУТ от проверените предприятия.

През отчетния период са подадени 48 бр. сигнали от синдикални организации. Освен тях, 36 бр. сигнали, постъпили по приложението КНСБ VOX, са препратени по компетентност към ИА ГИТ. По всички са открити административни производства. За приключилите 28 бр. е предоставена информация в рамките на закона дали сигналът е основателен, частично основателен или е неоснователен. Най-често поставяните проблеми от представителите на синдикалните организации са свързани с ТПО – назначаване и освобождаване, работно време, изплащане на трудовите възнаграждения, сумираното изчисляване на работното време, начин на ползване на видовете отпуск, отчитане на извънредния труд. В по-малка степен са застъпени въпросите, свързани с безопасността на машините и съоръженията. Редовно се поставят въпроси относно предоставянето на работно облекло и социално-битово обслужване.

Традиционно при проверки в предприятия, в които има изградени синдикални структури, техни представители са канени за участие, което е много полезно при установяване на съществуващи проблеми и за създаване на реална представа за състоянието на условията на труд в съответните предприятия. Това сътрудничество е особено ефективно при решаването на проблеми, засягащи здравословните и безопасни условия на труд.

По време на проверките, социалните партньори, взели участие в тях, споделят информация за допуснати нарушения и слабости в спазването на трудовото законодателство. В голяма степен те се доверяват на инспекторите по труда, като се надяват проблемите им да бъдат отстранени. При положителни резултати изразяват своето задоволство и благодарност от добре свършената работа от контролните органи. Не се наблюдава проблем или страх от представителите при споделяне на информация, а повече удовлетвореност от проверката. Често представители на КУТ/ГУТ споделят, че одобряват периодичното извършване на проверки от страна на Инспекцията по труда, тъй като научават за нови изменения в законодателството, а дадените писмени предписания и устни разпореждания помагат за опазване на здравето и безопасността на работещите и защитават трудовите им права.

Обединяването на усилията на повече контролни институции повишава ефективността на контрола, насочен към ограничаване проявите на недеклариран труд. През 2019 г. на базата на Закона за инспектиране на труда и сключените национални споразумения между институциите в страната за обменна информация и съвместна дейност са извършени 1074 бр. съвместни проверки. Традиционно, както вече беше посочено, най-много такива проверки са извършени с представители на НОИ, НАП и МВР. Проверките са инцирани и от двете страни, като най-често те са свързани с установяване спазването на разпоредбите на трудовото законодателство във връзка с възникване на трудовите правоотношения; регистрация на сключени/прекратени трудови договори съгласно разпоредбата на чл. 62, ал. 3 от КТ; спазени ли са изискванията на законодателството отнасящи се до заплащането на труда; при какво работно време се упражнявана трудова дейност в посочен обект през конкретен период и др. Най-голям брой съвместни проверки са извършени в предприятия от ресторантьорството, търговията на дребно, търговията на едро и строителството.

Инспектирането съвместно с органите на НОИ се осъществи с акцент върху трудовия травматизъм, както и по повод действителното полагане на труд по отношение на осигурени лица, получаващи парични обезщетения от страна на институциите. Отчита се много добро взаимодействие между двете институции при постигане на своевременно информиране за случаите на трудови злоупотреби, както и при тяхното разследване.

През 2019 година най-много съвместни проверки, извършени с НАП са по повод неизплатени трудови възнаграждения и нарушения на работното време, особено през

летните месеци в сезонните туристически обекти в летните курорти. Изключително ползотворна е съвместната работа с органите на НАП по отношение нарушенията при прекратяване на трудовите договори, при работа на непълно работно време и във връзка с предписанията по чл. 62, ал. 4 от КТ, тъй като възникват различни казуси, които се налага да бъдат решавани съвместно. Извършването на съвместните проверки от инспектори по труда и данъчни служители има за цел да осигури бързото и безпроблемно събиране на множество писмени доказателства за законността на трудовите и осигурителните отношения, платежни ведомости или други документи, доказващи плащанията.

Представителите на МВР оказват съдействие за установяване самоличността на работещите и за повишаване на желанието за сътрудничество на проверяващите от страна на проверяваните. Продължава практиката работниците да отказват да съдействат на контролните органи, тъй като самите те са съгласни да работят без трудов договор и да получават заплата в плик с цел избягване на запори върху възнаграждения заради дългове или за да разполагат с по-висок доход.

Съвместно със служба КОС и Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ към МВР бяха проверени предприятия за производство и съхранение на взривни вещества и боеприпаси.

Съвместните проверки с Министерството на околната среда и водите са начин за детайлно анализиране на състоянието на предприятия с нисък и висок рисков потенциал, в т.ч. спазването на трудовото законодателство и осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд. В голямата си част, проверените обекти спазват изискванията на трудовото законодателство.

АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ

Укрепването на капацитета на ИА ГИТ през последните години остава един от постоянните приоритети за управлението на инспекционната дейност.

Към 31.12.2019 г. общата щатна численост на служителите в ИА ГИТ е 495 щатни бройки, от които 297 инспектори по труда. От общата численост на персонала 422 са държавни служители с ръководни и експертни функции и 16 служители по трудово правоотношение.

С цел осигуряване на кариерното развитие на служителите в ИА ГИТ, доказали умения и компетентности при изпълнение на задълженията си и проявили инициативност и заинтересованост от подобряване дейността на съответните структурни звена и издигане имиджа на Инспекцията като цяло, през отчетния период ефективно е прилагано повишаването в длъжност чрез конкурентен подбор. Преназначени на по-високи длъжности са 24 служители.

Продължи утвърдената практика на прозрачност и отчетност в дейността на администрацията на ИА ГИТ като се прилага конкурсното начало в назначенията на служителите. Чрез проведени конкурси са назначени общо 29 служители.

Повишени в ранг са 129 държавни служители, които съгласно изискванията на Наредбата за условията и реда за оценяване изпълнението на служителите в държавната администрация (НУРОИСДА) отговарят на условията за повишаване. Изготвени са съответните заповеди за повишаване в ранг.

За периода януари-декември 2019 г. в ИА ГИТ са назначени 65 служители по щатно разписание. За същия период ИА ГИТ са напуснали общо 75 служители – от тях най-много са напуснали по взаимно съгласие.

Продължи утвърдената практика на прозрачност и отчетност в дейността на администрацията на ИА ГИТ, като се прилага конкурсното начало в назначенията на служителите. Чрез проведени конкурси са назначени общо 29 служители. С цел повишаване на квалификацията и знанията на служителите през 2019 година служителите от ИА ГИТ са участвали в 90 броя обучения с 39 теми, съобразени със служебните задължения на служителите. Част от обученията са реализирани по проект „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ“. За годината един служител е преминал средно по 2,16 обучения.

Темите, които са били обект на обучителните програми са съобразени с постигане целите на администрацията, насочени главно към подобряване на контролната дейност. Броят на тясно специализираните обучения (обучения за инспектори по труда) през годината е 67, което съставлява близо 74 % от общия брой обучения за 2019 г.

През 2019 г. по Проект BG05M9OP001-3.004 „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ“, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, изпълняващ се от ИА ГИТ, е изградена „Платформа за електронно обучение и проверка на знанията“, която дава възможност за провеждане на обучения на служителите на ИА ГИТ без откъсване от работното място, публикуване на учебни материали. Създадоха се тестове за проверка на степента на усвояване на знанията. Също така Платформата интегрира Web 2.0 технологии като Блог, Уики, Форум, които значително улесняват връзката между обучаемите и обучителите от различните дирекции на ИА ГИТ. Обучени за вътрешни лектори бяха 34 служители ИА ГИТ.

Чрез Платформата за електронно обучение и проверка на знанията бяха обучени 300 бр. служители с права на инспектори, разпределени в 30 на брой обучения, включващи общо 6 теми: „Безопасност на машините“, „Работа на командировани лица“, „Строителство“, „Електробезопасност“, „Административно-наказателна дейност“ и „Инструктаж и обучения“.

По дейност 2 на Проект: BG05M9OP001-3.004 „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ“ се проведеха 20 бр. обучения на тема: „Прилагане на софтуер за управление на база данни, който ще групира предприятията според техния рисков потенциал“, като в тях бяха включени общо 340 бр. служители от централна администрация и териториалните дирекции на ИА ГИТ.

По проект на BG05M9OP001-3.015 „Интегрирани обучения за администрацията на пазара на труда и в социалната сфера“ на Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи (ЦРЧРПИ) са проведени пет обучения за служители с права на инспектори на теми: „Основни изисквания за здраве и безопасност при работа с електрически ток“; „Промени в наредбата за работното време, почивките и отпуските във връзка със сумирането и изчисляването на работното време в контекста на дейността на ИА ГИТ“; „Административно-наказателна дейност“; „Съставяне и връчване на акт за административно нарушение във връзка с контролната работа на инспекторите по труда“; „Прилагане на политиката на равнопоставеност на жените и мъжете-практически аспекти“; „Психо-социални и здравни последици от стреса на работното място при обслужване на трудни клиенти“; „Подобряване на работната среда чрез управление на стреса“.

Служители с права на инспектори през 2019 година завършиха курс за придобиване на нова правоспособност „Взривни работи“ и презаверка на правоспособност „Ръководител взривни работи“ и „Проектант взривни работи“ в Национален военен университет „Васил Левски“ - гр. Велико Търново.

В обучение на тема „Спазване на изискванията за електробезопасност в предприятия, осъществяващи дейност чрез разполагане на електронни съобщителни

мрежи върху стълбове, част от електроразпределителната мрежа" участие взеха 30 служители с права на инспектори на ИА ГИТ.

Към Института по публична администрация (ИПА) се проведеха 14 бр. обучения, като две от тях се проведеха в присъствена форма, а останалите по електронен път (дистанционно). Общо обучените служители са 37.

В обучение за ползване на модул "Банка" в счетоводната система Бизнес процесор - Конто 66, проведено от фирма „Диуеър“ ЕООД, взеха участие 7 служители от Дирекция „Финансово-стопански дейности“ на ИА ГИТ.

Във връзка с Годишно счетоводно приключване в бюджетните организации за 2019 г. и дискутиране на актуални въпроси от финансово-счетоводната дейност на бюджетните организации се проведе обучение, организирано от Бизнес Едюкейшън Клуб, в което взеха участие двама служители от Дирекция „Финансово-стопански дейности“ на ИА ГИТ.

Изразходваните средства за обучение през 2019 г. са в размер на 68 903 лева. Средствата са осигурени от бюджета на ИА ГИТ – в размер на 15 232 лв., което съставлява 0,3 % от средствата за работна заплата, и чрез допълнително финансиране на обучителни програми от Фонд „Условия на труд“ – в размер на 53 670 лева. Средствата от ФУТ са използвани за финансиране на проект „Модулно обучение по интегрирано инспектиране на новоназначени служители с права на инспектори“ и на обучение, свързано с превенция на свързаните с работата мускулно-скелетни смущения.

В обучения за служебно развитие съгласно чл. 35 б от ЗДСл са преминали 12 служители, като 11 служители са участвали в обучение на тема: „Въведение в държавната служба“ и един служител е участвал в обучение на тема: „Предизвикателство да управляваш“.

МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Международното сътрудничество, обмяната на опит и информация с инспекциите по труда от Европейския съюз и региона, както и с други организации и институции, представляват важен ресурс за повишаване ефективността на контрола на труда и съдействат за институционалното утвърждаване на ИА ГИТ. И през 2019 г. бе продължена традицията за полагане на усилия, насочени към осъществяване на резултатно взаимодействие и обмяна на опит с инспекциите по труда от ЕС и региона.

Участие на представители на ИА ГИТ в дейността на Комитета на старшите инспектори по труда (SLIC) и работните групи, сформирани към него.

През годината представители на ИА ГИТ взеха участие в 76. Пленарна среща (гр. Букурещ, Румъния, 15 и 16 май 2019 г.) и в 77. Пленарна среща (гр. Хелзинки, Финландия, 17 и 18 октомври 2019 г.) на SLIC, както и в срещите и работата на сформираните към SLIC работни групи „Трансгранично прилагане на законодателството“, „Стратегическо управление/Правоприлагане“ (и функциониращата към нея подгрупа „Планиране на дейностите за въздействие на националните инспекции по труда“), MACHEx, „Проект KSS“.

През м. май 2019 г. представители на ИА ГИТ взеха участие в заключителен семинар по Европейската кампания на SLIC 2017 – 2019 г. за здравословни и безопасни условия на труд на работниците, наети чрез предприятия за осигуряване на временна работа, проведен в гр. Лион, Франция.

В рамките на семинара бяха представени резултатите от участието на трудовата инспекция в кампанията във връзка с представяне на резултатите от „пилотния опит“ на кампанията относно трансграничния контрол на ПОВР и ПП.

През 2019 г. ИА ГИТ продължи активното си участие в обмена на информация с другите национални инспекции по труда чрез Сайта за бърз обмен на знания (KSS-Knowledge Sharing Site) към Комитета на старшите инспектори по труда (SLIC). ИА ГИТ е отговорила на всички поставени въпроси от други държави (34 бр.) и е публикувала 1 бр. информация за възникнала злополука.

Обмен на информация с други държави - членки на ЕС, чрез Информационната система на вътрешния пазар (IMI) относно условията за наемане на работа и командироване в рамките на предоставяне на услуги в държави членки.

През 2019 г. се запазва тенденцията в основната си част запитванията чрез IMI да се отнасят до искане за проверка на обстоятелства по законосъобразното командироване на работници от български дружества или за изясняване на обстоятелства по отношение на действия на работодатели, които се опитват да избегнат изискванията на трудовото законодателство, в т.ч. опити за трудова експлоатация, социален дъмпинг, фалшиво командироване и др. порочни практики. Едновременно с това се забелязва по-често използване на модулите на IMI за Искане за изпращане на документи на доставчик на услуги; Искане за уведомяване за решение, както и Спешно искане относно установяване на доставчик на услуги. През 2019 г. в ИА ГИТ са постъпили 222 бр. заявки от други държави членки, а Агенцията е отправила чрез системата 16 бр. запитвания, 5 бр. от които са искане за събиране на санкция. Традиционно най-многобройни са постъпилите запитвания от Белгия и Франция, като се увеличава броят на запитванията и от Австрия, Германия и Кралство Нидерландия. Следва да се отбележи, че в определени случаи се налага събиране на информация за дадено командироване (по искане на НАП) от получателя на услугата, за която български доставчик на услуги е командировал своите работници в приемащата държава. В тези случаи обикновено липсва информация в отговора на органа в приемащата държава, поради факта, че доставчикът на услугата е регистриран в България като държава по произход.

Във връзка с постъпили чрез Информационната система за вътрешния пазар запитвания (заявки) контролните органи на ИА ГИТ са извършили 95 бр. проверки. Най-често поставяните въпроси чрез IMI запитванията през 2019 г. се отнасят до:

- наличието/липсата на издадено Удостоверение (формуляр A1) във връзка с избора на приложимото законодателство; в т.ч. и нерядко за потвърждаване на неговата достоверност;
- критериите за определяне характера на командироването, в т.ч. за реализирани обороти на командированото дружество в страната по произход и съотношението им спрямо тези реализирани в страната по дестинация, наличието/липсата на административен персонал и др.;
- проверка на верността на представени платежни документи.

Постъпилите чрез IMI запитвания дават информация и по отношение на секторите, в които българските фирми най-често командироваат или изпращат своите работници, като и през 2019 г. това са строителство, селско стопанство и транспорт.

Процесът на комуникация и качеството на обменената информация чрез IMI се задълбочи, включително чрез разширяване обхвата ѝ по отношение на въпроси,

свързани с безопасност и здраве при работа (БЗР), на докладване на трудови злоупотреби и др.

Исканията за съдействие към компетентните органи и/или сродни институции през Информационната система за вътрешния пазар от страна на ИА ГИТ са по повод ревизии на НАП или за получаване на допълнителна информация във връзка приложими колективни трудови договори по отношение на условията на труд в приемащата страна, необходима за целите на контрола на Инспекцията.

Във връзка с трансгранично изпълнение на финансовите административни санкции и/или глоби чрез системата IMI през 2019 г. в ИА ГИТ постъпиха 3 броя искания за връчване на документи, 13 броя искания за уведомяване за „решение за налагане на санкция/глоба и възможности и срокове за обжалването му“ към доставчик на услуги от Р България.

Участие на представители на ИА ГИТ в международни прояви и събития

През 2019 г. ИА ГИТ взе участие със свои представители в редица международни мероприятия и инициативи, проведени в България и извън страната: участие в два семинара на Европейската платформа за недеklarиран труд – първият в гр. Лисабон - Португалия, относно трансграничното осъществяване на съгласувани и съвместни действия, и в гр. Брюксел - Белгия, организиран с цел подготовка на съвместна обобщоевропейска кампания за декларирания труд. Служител на ИА ГИТ бе участник в международна конференция в Полша, организирана от Полската инспекция по труда по случай честването на 100-годишнината ѝ.

И през 2019 г. Европейската агенция по безопасност и здраве при работа продължи своите инициативи, като в тях участие взеха представители на ИА ГИТ, а именно: семинар за мускулно-скелетни увреждания и младите хора; семинар на тема „Онлайн инструментите по БЗР в контекста на политиката“ (и двата състояли се в гр. Билбао – Испания); конференция на тема „Подобряване на БЗР в микро- и малките предприятия в Европа в сектор „строителство“ и „селско стопанство“ (състояла се в гр. Брюксел – Белгия).

Номинираният служител на ИА ГИТ в Комитета на експертите по командироване на работници участва в срещата му в гр. Брюксел - Белгия.

На срещата на OiRA Общността в гр. Рим - Италия, фокусът бе насочен към нови характеристики и интерактивни инструменти за онлайн оценка на риска (OiRA-инструменти) и проект за малките и средни предприятия, както и към новите предизвикателства пред OiRA Общността.

Служители на ИА ГИТ оказваха подкрепа и в проект „Нулева толерантност към недеklarираната заетост“, изпълняван от Кипърската инспекция по труда в партньорство с инспекциите на България, Холандия, Гърция и Белгия. Представители на ИА ГИТ взеха участие във встъпителната среща по проекта (гр. Никозия, Кипър), а по-късно през годината (в периода май-юни) - в осъществените два обмена на добри практики. При визитата на кипърските колеги в България беше представена практиката за едnodневни трудови договори в селското стопанство. При посещението на представителите на ИА ГИТ в Кипър бяха представени практиките на Кипърската инспекция по труда при инспектиране в хотелиерството и строителството.

Представител на ИА ГИТ взе участие в оперативна среща за планиране на „Ден за действие на Европол 2019“, организиран в гр. Хага - Нидерландия, в рамките на изпълнявания от Обединеното кралство, заедно с Нидерландия, Оперативен план за действие 2019, свързан с приоритета на ЕС за престъпността, а именно „Разработване, координиране и провеждане на Дни на действие срещу трафика с всички форми на трудова експлоатация с цел откриване и разрушаване на организирани криминални групи и престъпни лица“.

В началото на 2019 г. представител на ИА ГИТ бе включен в делегация на МТСП, която посети гр. Брюксел - Белгия, с цел участие във втори кръг на преговори по проекта на Споразумение между България и Белгия за сътрудничество в борбата с трансграничните социални измами и нерегламентираната заетост. Процесът на сътрудничество между двете държави е насочен към борбата с трансграничните случаи на измами по отношение на социалните осигуровки и обезщетения, получавани от трудово заетите лица, както и по отношение на недекларирания и незаконен труд.

Служител на Инспекцията по труда участва и в Работната група на МТСП относно подготовката за издигане на кандидатурата на Р България за седалище на Европейския орган по труда (ЕОТ).

И през 2019 г. своите дейности продължи Мониторинговият комитет по Оперативното приложение на Споразумението за административно сътрудничество между Правителството на Р Франция и Правителството на Р България за борба срещу недекларираната заетост и спазването на социалното законодателство в случаи на трансгранично движение на работници и услуги. Представители на ИА ГИТ присъстваха на организираната от Мониторинговия комитет среща през м. ноември 2019 г. в гр. Париж - Франция. По време на това мероприятие бяха поставени акцентите при организацията и приоритетите за действие при борбата с незаконния труд във Франция. От българска страна, освен обобщението на резултатите от проведените през м. септември 2019 г. информационни дни, бяха представени и основните приоритети в противодействието и борбата срещу недекларирания труд в България, с фокус върху трансграничните прояви на недекларирания. Срещата очерта важни стъпки в съвместните действия между двете страни и през 2020 г. за подобряване на сътрудничеството, с цел по-ефективната защита на работещите при трансгранична заетост.

В рамките на същото Споразумение за сътрудничество, подписано между правителствата на България и Франция, по-рано същата година бе осъществен обмен на информация между инспекциите по труда на двете страни. Основните теми, идентифицирани по време на съвместните посещения през 2018 г., намериха своето естествено продължение и през 2019 г. Те са насочени към оптимизиране обмена на информация и идентифициране на специфичните особености на процесите на командироване и изпращане на работници и служители в рамките на предоставяне на услуги; надграждане на познанията относно специфичните особености на нормативните разпоредби и правната рамка; оптимизиране на средствата за събиране на информация и получаване на обратна връзка от заварените на обектите на контрол във Франция работници, с цел улесняване на диалога с хората и намаляване на езиковата бариера. В тази връзка бе изразено съгласие и от двете страни, че Проектът Eurodétachement, по който България е асоцииран член и който предвижда разработването на план за сътрудничество, може да бъде ефективна възможност за реализиране на предвидените дейности въз основа на споразумението между България и Франция.

Участие на ИА ГИТ в програми и проекти.

През 2019 г. продължи изпълнението на договор BG05M9OP001-3.004 „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ“, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 - 2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Бяха изпълнени по-голяма част от етапите по дейност „Разработване на софтуер за управление на база данни, който ще групира предприятия според техния рисков потенциал“. В резултат на това беше разработен и внедрен в тестова среда софтуер за управление на база данни, който ще групира предприятия според техния рисков потенциал. Извършено е обучение на 340 служители по функционалностите на системата. Приключи дейността „Разработване и

прилагане на електронна система за обучение и контрол на знанията и вътрешни практики за наблюдение и контрол върху използването на нововъведената система за обучение и резултатите от нея и предприемане на действия за подобряване ефективността на системата за обучение в ИА ГИТ". Обучени лектори – служители на ИА ГИТ, проведеха пилотни обучения, при които тестваха и функционалностите на системата. По тази дейност беше създадена електронна библиотека, съдържаща голям обем структурирана информация, имаща отношение към дейността на Агенцията.

След проведена тръжна процедура по реда на ЗОП беше избран изпълнител и в края на годината сключен договор за „Разработване на методика за планиране на дейността и контрол чрез въпросници за самоконтрол". През годината продължиха работа помощник-инспекторите, които чрез информиране „От врата – до врата" представяха на различни целеви групи добри практики в областта на ЗБУТ и ползите от едnodневните трудови договори, както и работата със специализирания софтуер за сключването им.

Надградената по проекта система за електронно регистриране на образци на едnodневни трудови договори по чл. 114а от КТ работи коректно, удовлетворява исканията на вътрешните и външни клиенти, наличен е широк набор от справки и подпомагащи функционалности. Системата се използва активно.

През отчетния период приключи успешно изпълнението на договор BG05M9OP001-3.009-0001 „Контрол на командированите лица", финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси" 2014 - 2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд (ЕСФ). От 1 април 2019 г. функционира единен официален национален уебсайт, структуриран съгласно изискванията на чл. 5 от Директива 2014/67/ЕС, на който представители на предприятията от страни членки, командировачи работници в Р България, както и самите командировани лица могат да намерят информация за трудовото законодателство у нас. Сайтът, с версии на български и на английски език, е достъпен на адрес: <https://postedworkers.gli.government.bg/>.

Инспекциите по труда на България и Норвегия стартираха съвместен проект „Сътрудничество за достойни условия на труд", финансиран от Фонда за двустранни отношения на национално ниво по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Норвежкия финансов механизъм 2014 – 2021. Финансирането в размер на 800 000 евро е осигурено съгласно договор за безвъзмездна финансова помощ DFPO-1.002-0002-C01/08.10.2019 г. между ИА „Главна инспекция по труда" и Централното координационно звено към Министерския съвет. Проектът е с продължителност 29 месеца.

Насърчаването на достойни условия на труд, включително справянето с недекларирания труд и постигането на равно заплащане и равно третиране на всички работници, е ключов приоритет от общ интерес и за двете инспекции по труда. В тази връзка ще бъде разработен и внедрен информационен инструмент за оценяване на риска от полагане на недеклариран труд на новия уебсайт на ИА ГИТ, който ще бъде разработен в рамките на настоящия проект. С инструмента се цели също повишаване на знанията на работниците и предприятията, които работят или планират да извършват дейност в България относно трудовите норми и правила в у нас.

Предвидена е информационна кампания, насочена към повишаване информираността на работниците, работодателите и посредниците относно нормите и правилата за работа в Норвегия. Друга цел на проекта е да се подобрят знанията и професионалните умения на българските и норвежките инспектори чрез тясно сътрудничество при извършване на проверки и обмен на информация за предприятия, които извършват дейност на територията на двете държави.

Изпълнението на съвместния проект е част от развитието на отношенията между ИА ГИТ и Норвежката инспекция на труда в съответствие с целите на двустранното споразумение, подписано между двете институции. Със споразумението се цели осигуряване на ефективна защита на условията на труд за работниците, командировани от една от страните по споразумението, за извършване на работа на територията на другата, или които пътуват от една държава за работа в другата. Сътрудничеството между двете инспекции по труда предвижда диалог и обмен на информация за работодателите, съвместни проверки на предприятия, свързани с двете държавите, обмен на информация за националните законодателства, както и обмен на опит и най-добри практики.

През отчетния период продължи изпълнението на заложените дейности в рамките на проект „НАПРЕДЪК (RAISE UP)- действия на базово равнище, иновативни подходи и ангажиране на заинтересованите лица за справяне със склонността към недеклариран труд- VS/2017/0320“ в рамките на Програмата на ЕС за заетост и социални иновации (EaSI – ос „Прогрес“) 2014 - 2020 „Дейности в областта на недекларирания труд“ VP/2017/005. Ръководител на проекта е Националната федерация на работещите в селското стопанство на Италия (Federazione Lavoratori Agroindustria, FLAI CGIL).

В рамките на изпълнението на дейностите по проекта от страна на ИА ГИТ беше организиран семинар на местно ниво, проведен на 08.02.2019 г. Екипът по проекта участва в две срещи в Италия (в периодите 03 - 06.04.2019 г. и 18 - 19.06.2019 г.) и беше изготвен видеоклип „Не на трудовата експлоатация“.

През изминалата 2019 г. ИА ГИТ взе активно участие в продължението на проекта Eurodétachement - „Повишаване на транснационалното сътрудничество при командироване на работници“, като бяха сформирани съвместни планове за действие с четири държави членки, в т.ч. Франция, Белгия, Германия и Нидерландия. През 2019 г. бяха реализирани първите етапи от тези съвместни планове, изразяващи се в работни срещи и съвместни проверки от взаимен интерес.

В рамките на този проект бяха реализирани четири срещи съгласно графика на проекта, съответно в гр. Брюксел - Белгия; гр. Рига - Латвия; гр. Букурещ - Румъния; гр. Берлин - Германия. Като част от дейностите в гр. Тур и гр. Блоа - Франция, бяха реализирани съвместни действия - информационни срещи за българските работници, командировани в сектор „селско стопанство“ във Франция, с цел популяризиране изискванията на френското законодателство за осъществяване на адекватна обратна връзка за реалните условия на труд на българските работници.

Отново в рамките на проекта Eurodétachement в гр. Брюксел - Белгия, служители на ИА ГИТ участваха в съвместни действия и съвместна проверка с белгийски инспектори по труда, имайки предвид големия брой командировани работници в Белгия, заети основно в сектор „Строителство“. Обменът на инспектори между двете страни има за цел придобиване на взаимни познания за приложимите закони в приемащата и изпращащата държава и за режима на функциониране на инспекциите по труда във всяка от страните.

МЕДИЙНА ПОЛИТИКА

Активната медийна политика на ИА ГИТ ежегодно е насочена към изпълнение на основния обществен ангажимент на всяка публична институция – прозрачна и достъпна за обществото дейност в рамките на закона. Акцент в дейността на отдел „Връзки с обществеността и административно обслужване“ на Агенцията е и информирание и консултиране на гражданите, чрез средствата за масово осведомяване, за техните основни права и задължения, свързани с прилагането на трудовото законодателство.

За изпълнение на целите за осигуряване публичност и достъпност на дейността на ИА ГИТ, периодично на Интернет страницата на Агенцията се публикуват прессъобщения по актуални въпроси. При заявка от медии се осигурява се информация и/или участие на експерти на национално и регионално ниво. Директори на дирекции „Инспекция по труда“ или техни представители участват в съвместните месечни пресконференции на регионалните структури на МТСП, където представят информация за текущи и актуални теми от инспекционната дейност; изменения и допълнения в трудовото законодателство.

През 2019 година на интернет страницата на ИА ГИТ в рубриката „Пресцентър“ са публикувани 44 бр. прессъобщения по актуални теми - текущо възникнали събития; по повод 28 април – Световният ден за безопасност на труда; 12 юни – Световният ден срещу детския труд, 3 ноември – Празник на Инспекцията по труда. Запитванията от национални медии относно дейността на ИА ГИТ са 56 бр. Подготвени са информации и/или е осигурено участие на експерти на ИА ГИТ за над 300 бр. запитвания и искания от регионални медии и регионални пресконференции.

Информацията, предоставяна от Инспекцията по труда и/или касаеща дейността ѝ, се отличава със сериозно присъствие в Интернет базирани информационни агенции и издания, както и в радиа, телевизионни канали и печатни медии. През годината са идентифицирани над 3000 бр. публикации и излъчвания в националните и регионалните медии, в които е цитирана Инспекцията по труда.

Сред най-комуникираните теми са резултати и ефекти от контролната дейност и инспекционните кампании на Главна инспекция по труда и на Дирекции „Инспекция по труда“; правата и задълженията на работещи и работодатели; рискове при търсенето на работа в чужбина; неизплатени възнаграждения; ефекти за изсветляване на труда в селското стопанство чрез договорите за краткотрайна сезонна селскостопанска работа. Това са и темите, по които най-често се канят представители на Инспекцията по труда за участия в медиите или се предоставя информация по искания от медии.

По отношение наемането на работна ръка по силата на договор по чл. 114а от Кодекса на труда за краткотрайна сезонна селскостопанска работа за обработка на насажденията и прибирането на реколтата от плодове, зеленчуци, розов цвят и лавандула и през 2019 г. бяха организирани информационни кампании на областно ниво от съответната Дирекция „Инспекция по труда“. При тези кампании се набляга върху предимствата на този вид договори по отношение запазване социалните и осигурителни права на наетите, както и облекченията при сключването им за работодателите.

В областта на осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд ежегодно най-голям интерес се проявява към режима на работа при неблагоприятни климатични условия, респективно ниски и високи температури, както и към, трудовия травматизъм и в частност най-често допусканите нарушения, водещи до инциденти на работното място. При възникване на конкретни инциденти с висок обществен интерес своевременно беше осигурявана информация за медиите за предприетите от Главна инспекция по труда действия.

Регулярно беше предоставена информация за резултатите от планирания контрол и за организирани инспекционни кампании в строителството, растениевъдството и туризма - дейности, които на базата на анализи от контролната дейност на ИА ГИТ, са идентифицирани като рискови по отношение спазването на трудовото законодателство.

Контролът на Главна инспекция по труда, свързан с изпращането и командироването на български работници и служители на работа в чужбина, също предизвиква висок обществен интерес. ИА ГИТ периодично подготвя прессъобщения

или експерти на Агенцията участват в медийни изяви с цел да се информира българските граждани за правилата за осигуряване на работа в чужбина. Друг акцент в предоставената информация са установени нерегламентирани практики, заради които търсещите работа могат да станат жертви на измама.

Висок медиен интерес ежегодно предизвиква наемането на работа на непълнолетни лица.

И през 2019 г. продължи предоставянето на информация във връзка изпълнението на дейности по стартирания през 2016 г. проект „Оптимизация и иновации на ИА ГИТ“, финансиран от оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Беше предоставяна информация за обхвата и междинни резултати за кампанията „Здравословните работни места управляват опасните вещества 2018 – 2019 г.“ на Европейската агенция за безопасност и здраве при работа, в която ИА ГИТ се включи. На сайта на Агенцията е обособена специална рубрика, в която се публикуват материали за кампанията.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Списък на нормативните актове от компетентността на ИА ГИТ